

Stockholms stads handlingsplan mot rasism

Uppdrag från kommunfullmäktiges budget 2023

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Stockholms stads handlingsplan mot rasism godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att för egen del anta samt även ge samtliga bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att anta Stockholms stads handlingsplan mot rasism enligt bilaga 2 till utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Åsa Lindhagen

Sammanfattning av ärendet

I samband med stadens budget för år 2023 gav kommunfullmäktige i uppdrag till kommunstyrelsen att ta fram en handlingsplan mot rasism som sorterar under stadens program för mänskliga rättigheter.

Stockholms stads handlingsplan mot rasism syftar till att stärka och utveckla Stockholms stads arbete mot rasism och den riktar sig till samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Planen är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna och det övergripande målet stadens verksamheter ska vara fria från alla former av rasism.

Handlingsplanen riktar sig mot alla former av rasism. Samtidigt är det nödvändigt att uppmärksamma att olika typer av rasism kan ta sig olika uttryck. Handlingsplanen lyfter därför särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, valnämnden, äldre- och äldreomsorgsnämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs

stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Norra innerstadens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, kommunstyrelsens råd för Agenda 2030, kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter, Afrosvenskarnas riksförbund, antidiskrimineringsbyrå Stockholm Norr, Antidiskrimineringsbyrå Stockholm Syd, É romani glinda, Epic Roma support Church, Judiska församlingen i Stockholm, Judiska ungdomsförbundet, Le romane nevimata, Länsstyrelsen Stockholm, RFSL Stockholm och RFSL Ungdom Stockholm, Riksförbundet Internationella romska och resande Kvinnocenter, Romano Paso, Romer i samhället, Romers rättigheter i samhället, Rädda Barnen Öst, Sameföreningen i Stockholm, Saminuorra, Svenska kommittén mot antisemitism och Sveriges muslimska förbund.

Arbetsmarknadsförvaltningen har inkommit med ett kontorsyttrande.

Antidiskrimineringsbyrå Stockholm Norr och Antidiskrimineringsbyrå Stockholm Syd har inkommit med ett gemensamt svar.

Afrosvenskarnas riksförbund, É romani glinda, Epic Roma support Church, Le romane nevimata, Riksförbundet Internationella romska och resande Kvinnocenter, Romano Paso, Romer i samhället, Romers rättigheter i samhället, Sameföreningen i Stockholm, Saminuorra, Svenska kommittén mot antisemitism och Sveriges muslimska förbund har inte inkommit med svar.

Arbetsmarknadsförvaltningen ställer sig positiv till framtagandet av en handlingsplan mot rasism och att det i planen ställs höga krav på nämnder och bolagsstyrelser att aktivt arbeta mot rasism. Utöver det lyfts ett antal medskick.

Exploateringsnämnden bedömer förslaget till handlingsplan mot rasism som positivt. En viktig faktor för att motverka rasism är att arbeta med kunskapshöjande insatser vilket handlingsplanen tar upp.

Fastighetsnämnden är positivt inställt till handlingsplanen som samlar stadens arbete mot rasism och pekar ut tydliga fokusområden och aktiviteter. Nämnden ser gärna att det tas fram en central utbildning utifrån handlingsplanen som kan komma stadens medarbetare till del.

Förskolenämnden är positiva till handlingsplanen och ser den som ett möjligt reelt stöd i nämndens arbete. Den ligger också i linje med nämndens pågående utvecklingsarbete avseende arbete mot antisemitism.

Idrottsnämnden ser positivt på att stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism samlas i ett stadsövergripande styrdokument i syfte att stärka och utveckla arbetet.

Kulturnämnden ställer sig bakom handlingsplanen och lyfter att handlingsplanen utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Kyrkogårdsnämnden ställer sig positiv till handlingsplanen och delar kommunstyrelsens uppfattning om att stadens verksamheter ska vara fria från alla former av rasism.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att förslaget till handlingsplan för arbete mot rasism är väl genomarbetat. De tre utvecklingsområdena som identifieras medför en tydlig vägledning och riktning för stadens arbete mot rasism.

Servicenämnden anser att det är positivt att en handlingsplan mot rasism tagits fram då det konkretiserar arbetet för att nå målsättningen om att stadens verksamheter ska vara fria från alla former av rasism.

Socialnämnden ställer sig i huvudsak positiv till förslag till handlingsplan för arbetet mot rasism. Nämnden vill dock påpeka vikten av att ha ett helhetsperspektiv kring mål utifrån samtliga handlingsplaner som tas fram utifrån Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna.

Stadsbyggnadsnämnden anser att handlingsplanen är ett bra kunskapsunderlag och instämmer i handlingsplanens vikt på ökad kunskap och utbildning. Nämnden välkomnar de kunskapsunderlag och utbildningar kommunstyrelsen enligt handlingsplanen ska ta fram.

Trafiknämnden gör bedömningen att handlingsplanen mot rasism utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Utbildningsnämnden understryker vikten av att alla elever ska växa upp utan att vara utsatta för rasism. Samtidigt lyfter nämnden en del förslag på justeringar i handlingsplanen samt en risk med att viktiga frågor delas upp på flera handlingsplaner i MR-arbetet.

Valnämnden är positiva till stadens helhetsgrepp med införandet av en handlingsplan mot rasism samt lyfter att valarbetare och väljare ska vara förvissade om att vallokalerna och röstningslokalerna är trygga rum, utan rasism och diskriminering.

Äldrenämnden ser positivt på att stadens arbete mot rasism förtydligas i en handlingsplan och lyfter bland annat att det är bra att civilsamhället inkluderas i nära samarbete med staden.

Överförmyndarnämnden ser positivt på förslaget. Handlingsplanen tillsammans med en ny utbildning samt trappmodellen kommer vara ett stöd för verksamheterna att arbeta mer konkret med dessa frågor.

Bromma stadsdelsnämnd anser att handlingsplanen mot rasism har en tydlig koppling till MR-programmet. Det är positivt att det är särskilt prioriterat att barn och unga känner sig trygga och inte utsätts för rasism i vare sig stadens fysiska verksamheter eller digitala plattformar.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd är positiv till att en handlingsplan för arbetet mot rasism har utarbetats som komplement till det nya programmet för mänskliga rättigheter.

Farsta stadsdelsnämnd är positiv till att förslaget till handlingsplan för att motverka rasism i Stockholms stads verksamheter och lyfter att det är välkommet att MR-programmet nu konkretiseras för stadens nämnder och bolag.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd välkomnar att staden samlar sitt arbete mot rasism i en handlingsplan och att planen ger en tydlig riktning hur stadens nämnder och bolag ska arbeta för att motverka rasism.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att en handlingsplan förtydligar utvecklingsområden, stadens övergripande mål och planerade aktiviteter i arbetet mot rasism och att det är bra att staden planerar utbildningsinsatser inom området.

Järva stadsdelsnämnd ställer sig positiv till handlingsplanen och ambitionen att ta ett samlat grepp kring stadens arbete mot rasism och lyfter bland annat att diplomutbildningar behöver formas så att kunskapen också tas vidare i organisationen när personal byts ut.

Kungsholmens stadsdelsnämnd lyfter att det är bra att handlingsplanen knyter an till MR-programmet och ska utgå från stadens ordinarie ledningssystem och processer. Nämnden hade dock gärna sett en tydligare koppling till det övergripande arbetet med de globala målen i Agenda 2030.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd ser positivt på att Stockholms stad nu, för första gången, tar ett samlat grepp om arbetet mot rasism. Särskilt positivt är att barnperspektivet lyfts fram tydligt genom ett eget utvecklingsområde.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd ser positivt på att en handlingsplan mot rasism tagits fram. Nämnden lyfter dock att det intersektionella perspektivet samt kopplingen till stadens personalpolicy kan stärkas och att stadens verksamheter som arbetsplats kan framhållas mer.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser positivt på handlingsplanens innehåll och att nämnderna får ta fram egna aktiviteter för att konkretisera arbetet i vardagen.

Södermalms stadsdelsnämnd ser positivt på och välkomnar att staden samlar sitt arbete mot rasism i en sammanhållen handlingsplan. Nämnden lyfter dock att man saknar ett arbetsgivarperspektiv.

Stockholms Stadshus AB ställer sig positivt till förslaget och välkomnar att staden samlar arbetet på området ytterligare med en särskild handlingsplan mot rasism. Vidare föreslår man en mindre justering i beslutsmening.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 är på en övergripande nivå positiva till utkastet till handlingsplan men har en del medskick bland annat kring stärkt samverkan med civilsamhället.

Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter välkomnar att en handlingsplan tas fram och är överlag positiva till den föreslagna handlingsplanen. Rådet lyfter dock fram några saker som kan förbättras.

Antidiskrimineringsbyråerna Stockholm Norr och Syd tillstyrker förslaget på ny handlingsplan i stort och ser mycket positivt på att staden vill utveckla sitt arbete mot rasism. De skickar också med en del inspel till saker som kan förbättras.

Judiska församlingen i Stockholm ställer sig positivt till att staden tar ett helhetsgrepp i fråga om bekämpandet av rasism och samtidigt betonar vikten av att differentiera mellan olika former av rasism inklusive antisemitism, då uttryck och drivkrafter skiljer sig åt. De skickar vidare med några inspel till planen och det vidare arbetet.

Judiska ungdomsförbundet ställer sig generellt positiva till Stockholms stads handlingsplan mot rasism. De lämnar vidare inspel på ytterligare förbättringar som kan göras till exempel gällande sociala medier, utvärdering av insatser mot antisemitism och arbetet med trygga rum för alla i stadens verksamheter.

Länsstyrelsen Stockholm välkomnar förslaget att Stockholms stad tagit fram en handlingsplan för arbetet mot rasism. Vidare lyfter man bland annat att analys och beskrivning av strukturell rasism inte återspeglas i handlingsplanens förslag till åtgärder.

RFSL Stockholm och RFSL Ungdom Stockholm stödjer kommunstyrelsens förslag om att inrätta en handlingsplan mot rasism. De lyfter några förbättringsområden så som till exempel att det intersektionella perspektivet ska förstärkas och att insatser mot rasism som drabbar vuxna och äldre behöver inkluderas i handlingsplanen.

Rädda barnen Öst ser mycket positivt på satsningen att stärka arbetet mot rasism genom stärkt samverkan med civilsamhället och uppmuntrar Stockholms stad att samverka med civilsamhällesorganisationer som leds av barn själva.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Rasismen i samhället försämrar människors livsvillkor drastiskt och slår mot inkomst, hälsa, utbildning och möjligheter på bostads- och arbetsmarknaden. Rasismen skapar rädsla, otrygghet och minoritetsstress och hindrar människor från att leva fria liv.

I Stockholm vittnar romer om att de inte vågar åka kollektivt av rädsla för att utsättas för påhopp på tunnelbanan eller bussen. I skolan utsätts judiska barn för antisemitism av både vuxna och andra barn. På arbetsmarknaden behöver afrosvenskar ha en forskarutbildning för att komma upp i samma inkomstnivå som övriga befolkningen med treårig eftergymnasial utbildning. I det offentliga rummet utsätts muslimska kvinnor för skällsord, knuffar och slöjryckningar.

Som kommun och samhällsaktör har Stockholms stad ett stort ansvar för att motverka alla former av rasism. Staden får nu sin allra första handlingsplan mot rasism och det är ett mycket viktigt steg framåt för att stärka det antirasistiska arbetet och skapa ett inkluderande och tryggt samhälle för alla.

Arbetet mot rasism är en central del av Stockholms stads arbete för mänskliga rättigheter. Handlingsplanen utgår från Stockholms stads nya program för de mänskliga rättigheterna (MR-program) och slår fast det övergripande målet att Stockholms stads verksamheter ska vara fria från rasism. Samtliga nämnder och bolagsstyrelser har ett ansvar för genomförandet av handlingsplanen.

Handlingsplanen berör alla former av rasism riktad mot både barn och vuxna. Fem former av rasism, som också pekas ut i regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott, lyfts dock särskilt: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

I handlingsplanen står tre utvecklingsområden i fokus. Det första utvecklingsområdet är att öka kunskapen om rasism och diskriminering. Genom ökad kunskap kan skadliga strukturer och normer synliggöras och förändras i syfte att motverka strukturell rasism. Ökad kunskap är också viktigt för att bekämpa rasistiska handlingar riktade mot individer och skapa tryggare miljöer för alla stockholmare. Här vill jag särskilt lyfta fram den utbildning som ska tas fram av kommunstyrelsen och som ska innebära en certifiering eller diplomerings av stadens verksamheter. Det är avgörande att stadens medarbetare genomgår utbildningsinsatser för att arbetet mot rasism ska nå framgång.

Det andra fokusområdet är att motverka att barn och unga utsätts för rasism. Handlingsplanen omfattar insatser för att skydda både barn och vuxna. Barn är samtidigt en extra sårbar grupp och lyfts därför fram särskilt. Barn har också särskilda rättigheter enligt Barnkonventionen. Kampen mot rasism måste ske på alla platser där barn och unga befinner sig, vilket även innefattar sociala medier och digitala plattformar. Här har bland annat skolan en viktig uppgift att arbeta med insatser mot rasism som sprids på sociala medier och plattformar. Det arbete mot antisemitism i stadens skolor som har trappats upp är mycket viktigt och ska utökas och vidareutvecklas. Inget barn ska behöva utsättas för antisemitism, afrofobi, antiziganism, islamofobi, rasism mot samer eller någon annan form av rasism.

Det tredje fokusområdet är att stärka samverkan med civilsamhället. En god samverkan med civilsamhället är en nyckelfaktor för ett framgångsrikt arbete mot alla former av rasism. Inom civilsamhället finns kunskap om hur rasismen tar sig uttryck

och genom civilsamhället kan staden också nå ut bredare och på andra sätt än inom enbart sina egna verksamheter. Ett gott samarbete möjliggör för staden att ta ett större ansvar i arbetet mot rasism, utanför stadens ramar. En referensgrupp ska inrättas i staden för samverkan med civilsamhället och andra externa aktörer i arbetet mot rasism. Tillsammans kan vi åstadkomma mer och nå längre.

Vi lever i tider där rasism och diskriminering tillåts ta större plats. I dessa tider är det viktigare än någonsin att stå upp mot alla former av rasism. Vi har alla ett ansvar för att bekämpa rasismen. I fikarummet, i kommentarsfältet, i samtalet med grannen, på bussen till jobbet. Varhelst rasismen visar sig ska vi säga ifrån, med målet att all rasism ska utrotas.

Stadens arbete mot alla former av rasism ska öka i både omfattning och tempo och omfatta både rasistiska handlingar riktade mot individer och rasism på strukturell nivå som skapar ojämlika livsförhållanden mellan grupper.

Rasismen kan aldrig någonsin accepteras.

Bilagor

1. Stockholms stads handlingsplan mot rasism, remissversion med spårade ändringar, dnr KS 2024/1035-53.1
2. Stockholms stads handlingsplan mot rasism, slutlig version, dnr KS 2024/1035-53.2

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarrådet Christofer Fjellner (M) och borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut godkänns delvis.
2. Därutöver anför följande

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att i sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som

ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering. Det är också svårt att se vad handlingsplanen egentligen tillför utöver sådant som redan ligger som uppdrag i budget.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden. Avslutningsvis delar vi förvaltningens påpekanden om att mobbing borde klassificeras som kränkande behandling samt vikten av att handlingsplanen verkligen blir ett stöd i arbetet, och inte enbart administration.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 7 maj 2025

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Christofer Fjellner, Jonas Nilsson och Johan Paccamonti (alla M) och Jan Jönsson (L) som är likalydande med Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation av Linnéa Vinge (SD) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att återremittera borgarrådsberedningens förslag till beslut med uppdraget att införliva Sverigedemokraternas utökade och mer omfattande förslag till handlingsplan mot rasism.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C) enligt följande.

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa

begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Ersättaryttrande av Nike Örbrink (KD) enligt följande.

En av den kristdemokratiska ideologins kärnpunkter är det unika, okränkbara och universella människovärdet. Rätten till sitt liv, sin frihet, ägande, religions- och yttrandefrihet är grundläggande exempel på rättigheter som vi menar knyter an till människovärdet. Vår uppgift som politiker är att respektera och främja dessa rättigheter i vårt arbete. Ur ett lokalt perspektiv handlar det framförallt om att säkerställa våra medborgares rätt att vara sig själva, delta i samhället och demokratin, samt förverkliga sina drömmar fritt från våld, hot och hat.

Vi välkomnar därför ambitionen att öka arbetet för att säkerställa att dessa rättigheter respekteras inom stadens och att brister i dessa, oaktat grupp, identifieras och motverkas. Vi noterar dock att vänsterstyret fortsatt väljer att lägga vikt vid normkritik i en tid där nationella minoriteter undviker att röra sig utomhus under politiska demonstrationer, HBTQ-personer möter hot och hat i vissa stadsdelar och kvinnors frihet begränsas av otrygghet. I ett sådant läge får inte fokus på de mest grundläggande rättigheterna stryka på foten till förmån för intersektionella maktteorier som tar sin utgångspunkt i normfientlighet.

Ärendet

I samband med stadens budget för år 2023 gav kommunfullmäktige i uppdrag till kommunstyrelsen att ta fram en handlingsplan mot rasism under stadens kommande program för mänskliga rättigheter.

Stockholms stads handlingsplan mot rasism syftar till att stärka och utveckla Stockholm stads arbete mot rasism och riktar sig till samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Handlingsplanen är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna och är en av sex handlingsplaner som kommunfullmäktige beslutat ska tas fram utifrån MR-programmet. Det övergripande målet med handlingsplanen är att Stockholms stads verksamheter ska vara fria från alla former av rasism. Handlingsplanen tar upp alla former av rasism med särskilt fokus på afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

I handlingsplanen identifieras tre utvecklingsområden, som svarar mot Stockholm stads program för de mänskliga rättigheternas fokusområden. De tre utvecklingsområdena är:

- Öka kunskapen om rasism och diskriminering
- Motverka att barn och unga utsätts för rasism
- Stärka samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism

Till varje utvecklingsområde pekas ett antal aktiviteter ut som syftar till att utveckla existerande processer utifrån ett antirasistiskt perspektiv samt till att påbörja nya arbetssätt för att förebygga och motverka rasism och främja inkludering.

Nämnder och bolagsstyrelser ska enligt handlingsplanen formulera egna mål och aktiviteter för arbetet mot rasism, säkerställa att kunskap om stockholmarnas upplevelser av rasism finns och används i utvecklingsarbetet samt samverka både inom staden och med civilsamhället. Arbetet mot rasism ska vara en del av nämnder och bolagsstyrelsernas systematiska arbete för att säkerställa stockholmarnas tillgång till de mänskliga rättigheterna och bidra till att ojämlikheten minskar i enlighet med hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 15 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund Stockholms stad har tidigare tagit flera initiativ till insatser med syfte att motverka rasism, men det har aldrig antagits ett samlat styrdokument för stadens arbete mot rasism. Staden samlar och stärker nu arbetet ytterligare med en särskild handlingsplan mot rasism.

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna (Dnr KS 2023/1159).

Handlingsplanen är ett styrdokument som gäller för samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Ärendet

Handlingsplan mot rasism syftar till att stärka och utveckla Stockholm stads arbete mot rasism och riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Handlingsplanen är kopplad till Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna. Det övergripande målet med handlingsplanen är: Stockholm stads verksamheter ska vara fria från alla former av rasism. Handlingsplanen tar upp alla former av rasism med särskilt fokus på afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. I handlingsplanen identifieras tre utvecklingsområden, som svarar mot Stockholm stads program för de mänskliga rättigheternas fokusområden. De tre utvecklingsområdena är: (Öka kunskapen om rasism och diskriminering (Motverka att barn och unga utsätts för rasism (Stärka samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism Till varje utvecklingsområde pekas ett antal aktiviteter ut som syftar till att utveckla existerande processer utifrån ett antirasistiskt perspektiv samt påbörja nya arbetssätt för att förebygga och motverka rasism och främja inkludering. Nämnder och bolagsstyrelser ska enligt handlingsplanen formulera egna mål och aktiviteter för arbetet mot rasism, säkerställa att kunskap om stockholmarnas upplevelser av rasism finns och används i utvecklingsarbetet samt samverka både inom staden och med civilsamhället. Arbetet mot rasism ska vara en del av nämnder och bolagsstyrelsers systematiska arbete för att säkerställa stockholmarnas tillgång till de mänskliga rättigheterna och bidra till att ojämlikheten minskar i enlighet med hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag

I Stockholm stad tolereras inte diskriminering och rasism. I kommunfullmäktiges budget för 2024 anges att staden ska motverka rasism och att staden under programmet för mänskliga rättigheter ska ta fram en övergripande handlingsplan mot alla former av rasism. Arbetet mot rasism knyter vidare an till verksamhetsområdesmål 3.7 Stockholm ska vara en öppen, jämställd och demokratisk stad som samarbetar internationellt.

Att inte utsättas för rasism är en mänsklig rättighet och rasism och diskriminering kan utgöra hinder för enskilda att få tillgång till andra mänskliga rättigheter. Ett stärkt arbete mot rasism bidrar därför till arbetet mot mänskliga rättigheter och Stockholm stads program för mänskliga rättigheters mål om en öppen, jämlik och jämställd stad, fri från alla former av diskriminering och rasism.

Tidigare insatser med antirasistiska syften har bidragit till viktiga framsteg i stadens arbete mot rasism bland annat i frågor som rör bemötande och medvetandegörande av normer. Flera tidigare insatser har även bidragit till ny kunskap om olika former av diskriminering och rasism som handlingsplanen bygger vidare på och bidrar till att fördjupa. Stadsledningskontoret bedömer att det pågående arbetet kan stärkas ytterligare genom en sammanhållen handlingsplan.

I rapporten Rasism, funkofobi, homofobi och transfobi: Budgetuppdrag 2022 som togs fram av kommunstyrelsen under 2022 beskrivs historiska och samtida uttryck för rasism och hur detta påverkar de som utsätts. Rapporten behandlar många olika former av rasism, däribland afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Det framkommer att rasism på flera sätt påverkar enskildas tillgång till sina mänskliga rättigheter, men att det kan ta sig olika uttryck för olika utsatta grupper. I de förslag till utvecklingsområden som rapporten lämnar konstateras att arbetet mot rasism, funkofobi, homofobi och transfobi aktivt behöver prioriteras inom ramen för det ordinarie arbetet, men också att ytterligare kunskap behövs om de brister som finns i stadens verksamheter. I rapporten Antisemitismen i Stockholms skolor ges en mer fördjupad bild av förekomsten av specifikt antisemitism inom stadens grund- och gymnasieskolor. Där framkommer bland annat att antisemitism förekommer på Stockholms grundskolor och gymnasieskolor och att lärare i många fall saknar tillräckliga kunskaper för att förstå och hantera antisemitiska incidenter. Båda rapporterna visar att det finns ett behov av ytterligare insatser för att motverka rasism i Stockholms stad. I finansborgarrådets förslag till budget för 2025 föreslås även att en kartläggning görs av förekomsten av alla former av rasism i stadens pedagogiska verksamheter. Den kommande rapporten kommer att bidra med ytterligare underlag för implementeringen av handlingsplanen.

För att nå de övergripande målen i Handlingsplan mot rasism och Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna är det viktigt att bekämpa alla former av rasism. Samtidigt är det nödvändigt att uppmärksamma att olika typer av rasism kan ta sig olika uttryck. Handlingsplanen lyfter därför särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Handlingsplanens tre utvecklingsområden har en tydlig koppling till både de fokusområden som pekas ut i Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna och behov som identifierats utifrån aktuell forskning, kontakter med civilsamhället och tidigare vidtagna åtgärder. Utvecklingsområdena pekar ut viktiga prioriteringar och samlar insatser för arbetet framåt.

Sammantaget gör stadsledningskontoret bedömningen att handlingsplanen mot rasism utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Remissammanställning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, valnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten- Älvsjö stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens

stadsdelsnämnd, Norra innerstadens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, kommunstyrelsens råd för Agenda 2030, kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter, Afrosvenskarnas riksförbund, antidiskrimineringsbyrå Stockholm Norr, Antidiskrimineringsbyrå Stockholm Syd, É romani glinda, Epic Roma support Church, Judiska församlingen i Stockholm, Judiska ungdomsförbundet, Le romane nevimata, Länsstyrelsen i Stockholms län, RFSL Stockholm och RFSL Ungdom Stockholm, Riksförbundet Internationella romska och resande Kvinnocenter, Romano Paso, Romer i samhället, Romers rättigheter i samhället, Rädda Barnen Öst, Sameföreningen i Stockholm, Saminuorra, Svenska kommittén mot antisemitism och Sveriges muslimska förbund.

Arbetsmarknadsförvaltningen har inkommit med ett kontorsyttrande.

Antidiskrimineringsbyrå Stockholm Norr och Antidiskrimineringsbyrå Stockholm Syd har inkommit med ett gemensamt svar.

Afrosvenskarnas riksförbund, É romani glinda, Epic Roma support Church, Le romane nevimata, Riksförbundet Internationella romska och resande Kvinnocenter, Romano Paso, Romer i samhället, Romers rättigheter i samhället, Sameföreningen i Stockholm, Saminuorra, Svenska kommittén mot antisemitism och Sveriges muslimska förbund har inte inkommit med svar.

Innehållsförteckning

Arbetsmarknadsförvaltningen	15
Exploateringsnämnden.....	16
Fastighetsnämnden.....	17
Förskolenämnden.....	18
Idrottsnämnden	19
Kulturnämnden	20
Kyrkogårdsnämnden	22
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	22
Servicenämnden	23
Socialnämnden.....	24
Stadsbyggnadsnämnden.....	26
Trafiknämnden	27
Utbildningsnämnden.....	28
Valnämnden	30
Äldrenämnden	30
Överförmyndarnämnden	31

Bromma stadsdelsnämnd.....	32
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd.....	33
Farsta stadsdelsnämnd	34
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd.....	35
Hässelby-Vällingby Stadsdelsnämnd.....	35
Järva stadsdelsnämnd	36
Kungsholmens stadsdelsnämnd	37
Norra innerstadens stadsdelsnämnd	38
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	39
Skärholmens stadsdelsnämnd	40
Södermalms stadsdelsnämnd.....	41
Stockholms stadshus AB.....	42
Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030	45
Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteter	47
Antidiskrimineringsbyråerna Stockholm Norr och Syd.....	48
Judiska församlingen i Stockholm	51
Judiska ungdomsförbundet	54
Länsstyrelsens i Stockholms län	56
RFSL Stockholm och RFSL Ungdom Stockholm.....	57
Rädda Barnen Öst.....	58
Reservationer m.m.	62

Arbetsmarknadsförvaltningen

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen ställer sig positiv till framtagandet av en handlingsplan mot rasism och att det i planen ställs höga krav på nämnder och bolagsstyrelser att aktivt arbeta mot rasism.

Att både fokusområden och modell återfinns i handlingsplanen gör att arbetet med de mänskliga rättigheterna hänger ihop på ett adekvat sätt.

Förvaltningen välkomnar avsnittet vad är rasism? Men eftersom avsnittet är informationstungt är bedömningen att det med fördel kan flyttas längre bak i dokumentet, alternativt att avsnittet kan läggas som enskild bilaga. Anledningen är att förenkla för läsaren att snabbare komma till avsnittet som handlingsplanen avser, det

vill säga de faktiska handlingarna och utförandet för att motverka rasism. Under rubriken "Antisemitism" finns en beskrivning av vad judar har anklagats för. Här föreslår förvaltningen ett tillägg av ordet "ogrundat" så att meningen istället lyder: "Genom historien har judar ogrundat anklagats för att vara ansvariga för...".

Arbetsmarknadsförvaltningen uppmanar en rubriksättning som bättre beskriver det faktiska innehållet i handlingsplanen. Tydliga rubriker skulle underlätta för stadens nämnder och bolag att hitta rätt i planen. Exempelvis skulle rubriken Utvecklingsområden kunna läggas tidigare i handlingsplanen då det är under den rubriken som aktiviteterna presenteras. Om rubriksättningen kan svara upp mer mot att aktiviteter och mål ska sättas skulle det skapa en tydlighet i vad innehållet under rubriken avser.

Under utvecklingsområdet motverka att barn och unga utsätt för rasism vill arbetsmarknadsförvaltningen lyfta fram att även arbetsmarknadsnämnden bör omnämnas. Förvaltningen arbetar med en stor grupp barn och unga som står utanför gymnasieskolan och omfattas av Kommunens aktivitetsansvar (KAA). Under 2024 hade förvaltningen 1400 inskrivna barn och unga under 20 år. Därför är det viktigt att även barn och unga som saknar skolplacering också inkluderas i handlingsplanen.

Under rubriken "Avgränsningar och kopplingar till andra styrdokument" vill arbetsmarknadsförvaltningen framföra att det inte är tydligt vilka avgränsningarna är, däremot är kopplingen till andra styrdokument tydliga.

I handlingsplanen står det att planen riktar sig till nämnder och bolag samt områden som staden har rådighet över. Arbetsmarknad nämns som ett område vilket arbetsmarknadsförvaltningen anser är ett för vagt begrepp och kan antyda ett område som är större än stadens rådighet. Ett förslag är att istället skriva kommunala arbetsmarknadsinsatser, stadens samverkan med näringslivet och staden som arbetsgivare.

Arbetsmarknadsförvaltningen ställer sig positiv till att det i handlingsplanen framgår tydligt att nämnder och bolag ska formulera egna mål och aktiviteter. Det kan dock bli utmanande att lägga krav på nämnder och bolag att formulera flera olika mål och aktiviteter under många olika rättighetsområden och under ett verksamhetsår inom ramen för de kommande handlingsplanerna.

Slutligen vill förvaltningen framföra att eftersom det saknas giltighetstid för handlingsplanen bör det framgå att den gäller tillsvidare.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 februari 2025 följande.

1. Exploateringsnämnden beslutar att överlämna exploateringskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Gabriel Kroon (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av André Nilsson (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Linn Bessner (C), se Reservationer m.m.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 29 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret bedömer förslaget till handlingsplan mot rasism som positivt.

Handlingsplanen är tydlig med att rasism är uppfattningen att personer kan och bör behandlas olika på grund av föreställningar om ras, religion, etnicitet, nationalitet, hudfärg, kulturell bakgrund eller andra närliggande faktorer och bygger till stor del på okunskap. Strukturell rasism innebär att rasistiska handlingar inte nödvändigtvis behöver baseras på en individs övertygelse utan kan ske omedvetet och att rasism, i olika former, finns som en del av samhällets strukturer.

I stadens budget för 2025 framgår redan i inledningens andra stycke att Stockholm ska vara en stad fri från rasism. Handlingsplanen mot rasism utgör ett viktigt steg för att systematisera och integrera arbete mot rasism i det dagliga arbetet.

Handlingsplanen innebär att exploateringsnämnden i verksamhetsplaneringen ska formulera egna mål och aktiviteter i enlighet med de utpekade utvecklingsområdena i handlingsplanen och stadens budget inom den egna verksamhetens ramar.

Exploateringsnämndens uppdrag medför att kontoret ofta indirekt arbetar med frågor som berör rasism, exempelvis invånares delaktighet i utvecklingen av sitt närområde. Det kan innebära tidiga dialoger med berörda grupper, deltagande i detaljplaneprocessen och information om vad som pågår i närområdet. Kontoret arbetar kontinuerligt med att nå fler målgrupper, med särskilt fokus på de grupper som är svåra att nå, i dialog och samrådsprocesser.

En viktig faktor för att motverka rasism är att arbeta med kunskapshöjande insatser vilket handlingsplanen tar upp. Exploateringsnämnden ser positivt på de kunskapsunderlag och utbildningar som kommunstyrelsen enligt handlingsplanen ska ta fram. Det är viktigt att nämndens målarbete, åtgärder och insatser anpassas till vad som kan väntas ge effekt och är relevant för verksamheten, så att inte blir en administrativ börda utan att göra nytta.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 februari 2025 följande.

1. Fastighetsnämnden godkänner fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Fastighetsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Sergej Salnikov (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Hansi Karppinen (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Frank Hojem (C), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Lovisa Hedin (KD), se Reservationer m.m.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Fastighetskontoret är positivt inställt till handlingsplanen som samlar stadens arbete mot rasism samt pekar ut tydliga fokusområden och aktiviteter.

Fastighetskontoret berörs som alla nämnder och bolag av handlingsplanen och ska i sin verksamhetsutövning vara fritt från alla former av rasism. Fastighetskontorets kärnverksamhet är förvaltning och uthyrning av byggnader och lokaler samt om- och nybyggnation av byggnader och anläggningar. I denna verksamhet har kontoret affärsmässiga relationer till hyresgäster, både verksamheter och privatpersoner, samt till entreprenörer och konsulter.

Kontoret är även arbetsgivare och medarbetarna utgör en del av varandras arbetsmiljö. I alla dessa relationer ska kontorets medarbetare ha ett bemötande med utgångspunkt i allas lika rättigheter och som är fritt från rasism. Detta arbete utgår från stadens personalpolicy, framförallt inom arbetsområdena lika rättigheter och möjligheter samt hälsa och arbetsmiljö. Kontoret tillämpar kompetensbaserad rekrytering för att motverka risk för diskriminering.

Fastighetskontorets lokaler är även platser där medborgarna tar del av service, till exempel idrotts- och kulturverksamheter. I arbetet med att förvalta dessa byggnader ska kontoret vara bland annat idrottsförvaltningen och kulturförvaltningen behjälpliga med att göra eventuella anpassningar i lokalerna som behövs för att verksamheterna ska kunna utföra en verksamhet i enlighet med handlingsplanen. Kontoret utför även barnkonsekvensanalyser i byggprojekt, och i dessa såväl som i andra forum för dialog ska kontoret arbeta enligt handlingsplanen.

Kontoret ser gärna att det tas fram en central utbildning utifrån handlingsplanen som kan komma stadens medarbetare till del.

Förskolenämnden

Förskolenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 januari 2025 följande.

Förskolenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Åsa Nilsson (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Anders Lindman (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Ismail Ali (C), se Reservationer m.m.

Förskoleförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser Handlingsplan mot rasism som ett möjligt reellt stöd i arbetet för en öppen, jämställd och demokratisk stad där ingen utsätts för rasism eller diskriminering. Det är positivt att såväl koppling till som avgränsning gentemot andra styrdokument klargörs. Förvaltningen är även positiv till den modell för arbetet som tagits fram av stadsledningskontoret, vilken kan ge stöd och struktur vid implementering av handlingsplanen och för vidare insatser i arbetet mot rasism. Modellen kan även bidra till ökad likvärdighet i arbetet över staden.

Handlingsplan mot rasism ligger i linje med förvaltningens pågående utvecklingsarbete avseende arbete mot antisemitism, vilket fortsätter under 2025.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 februari 2025 följande.

1. Idrottsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Reservation av Leif Söderström (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Mikael Petersson (C), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Hanna Wistrand (L), se Reservationer m.m.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 15 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Idrottsförvaltningen ser positivt på att stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism samlas i ett stadsövergripande styrdokument i syfte att stärka och utveckla arbetet.

Kopplingen till Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna (MR-programmet) är tydlig och det är bra att handlingsplanens tre utvecklingsområden följer MR-programmets fokusområden. Förvaltningen ser även positivt på att aktiviteterna är generellt formulerade då det underlättar för nämnden att formulera egna mål och aktiviteter anpassade efter nämndens verksamhetsområde. Det är även bra att vissa aktiviteter gäller samtliga nämnder och bolag medan vissa aktiviteter gäller särskilt utpekade nämnder, det tydliggör ansvar och förväntan. För att ytterligare förtydliga ansvarsfördelningen kan särskilda nämnder även pekas ut för de aktiviteter där det i förslaget står ”berörda nämnder”.

Avslutningsvis är förvaltningen positiv till att handlingsplanen innehåller en utbildande del som bland annat beskriver olika typer av rasism.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 januari 2025 följande.

Kulturnämnden överlämnar kulturförvaltningens och Stadsarkivets tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Kristina Lutz m.fl. (M) och Niclas Peyron (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Emelie Wassermann (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C), se Reservationer m.m.

Kulturförvaltningens och stadsarkivets tjänsteutlåtande daterat den 10 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen och Stadsarkivet ställer sig bakom handlingsplanens mål, identifierade utvecklingsområden och aktiviteter. Handlingsplanen utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Rasism och diskriminering - ett hot mot rätten till kultur

Att inte utsättas för rasism är en mänsklig rättighet. Rasism och diskriminering kan även utgöra hinder för enskilda att få tillgång till andra mänskliga rättigheter. Handlingsplanens tydliga koppling till stadens MR-program skapar goda förutsättningar att anlägga ett intersektionellt perspektiv för att undanröja olika diskriminerande strukturer.

Kulturförvaltningen arbetar för att Stockholm ska växa med kultur och att stockholmarna ska ha lika möjligheter att ta del av och skapa kultur. Stockholmarna ska möta konst och kultur präglad av hög kvalitet, mångfald i kulturella uttryck, bredd i antalet aktörer och tillgängligt för alla. Alla ska känna sig trygga och inkluderade och Stockholms kulturliv ska vara relevant för alla. Olika former av rasism och diskriminering utgör tydliga hinder i arbetet med att säkra alla stockholmarnas rätt att ta del av och utöva kultur. Att undanröja strukturer som verkar diskriminerande är därför en förutsättning för att säkra alla stockholmarnas rätt till kultur. 2020 blev FN:s konvention om barnets rättigheter lag i Sverige. Barnkonventionen slår fast barns rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet. Barns rätt till kultur och en meningsfull fritid är en högt prioriterad fråga för kulturförvaltningen. Stadens barnombudsman har samtidigt påvisat att barn är utsatta för rasism från tidig ålder och att det är ett utbrett problem. Barn kan utsättas för rasism på alla arenor där de deltar och vanliga platser som beskrivs är i skolan, sociala medier och andra digitala plattformar samt på offentliga platser såsom i kollektivtrafiken. En relevant fråga att undersöka vidare är hur utsatthet för rasism påverkar barn och ungas vilja och möjligheter att ta del av och utöva kultur eller delta i olika fritidsaktiviteter. Stadens kulturinstitutioner är viktiga arenor. Forskning visar att konst och kultur bidrar till inkludering, social tillit, kritiskt tänkande, sammanhållning och demokratisk delaktighet. Kulturdeltagande har även potential att främja positiva attityd- och

beteendeförändringar, som ökad tolerans Kulturförvaltningen och Stadsarkivet erbjuder fredade och trygga platser för olika former av samtal, möten och fri kulturutövning. Dessa platser är viktiga för att värna de demokratiska värdena och för att motverka rasism och diskriminering. Stadens bibliotek har ett tydligt demokratiuppdrag. Alla stockholmare ska ha tillgång till en relevant biblioteksverksamhet som verkar för det demokratiska samhällets utveckling genom att vara en plats för öppna samtal, kultur, litteratur, språkutveckling, bildning och samhällsservice. Arbetet sker ofta i samverkan med civilsamhället. Stadens museer och arkiv skapar genom sina verksamheter möjligheter att lära av historien. Ett exempel på detta är hur Stockholms stadsmuseum håller i utbildningar för anställda i Stockholms stad på temat de nationella minoriteternas historia, liv och villkor i Stockholm.

Stadsarkivet spelar en viktig roll i att belysa stockholmarnas liv och samhällsstrukturer, både genom att sprida kunskap om historiska skeenden som påverkat samhällets utveckling och genom att skapa strukturer för bevarande av information för framtida forskning. Stadsarkivet ska fortsätta att öka kunskapen om alla former av rasism och diskriminering genom att bidra med det historiska perspektivet på strukturell rasism. För att värna demokratiska värden är det viktigt att stadens invånare kan urskilja trovärdiga källor från propaganda, desinformation och försök att skapa polarisering och rädsla mellan medborgarna. Här är arkiv, bibliotek och museer som tillgängliggör fakta och korrekta, vederhäftiga uppgifter viktiga aktörer. På grund av sin öppna karaktär med låga trösklar kan kulturförvaltningens publika verksamheter även bli platser för konflikter och utsatthet. Bland inrapporterade incidenter utgör dock direkta hot och direkta våldshandlingar mot personal och besökare en mycket liten del av totalt inrapporterade incidenter. Samtliga chefer inom Stockholms stadsbibliotek har genomgått Länsstyrelsens utbildning Rasism i arbetslivet och det finns riktlinjer för hur medarbetare kan stötta varandra då de är utsatta för olika former av diskriminering. Avdelningschef kan även ansöka om tillträdesförbud till biblioteket om en besökare allvarligt trakasserar någon som befinner sig där. För att stadens verksamheter på bästa sätt ska kunna bemöta och motverka rasism och diskriminering krävs löpande kunskap om nuläget. Kulturförvaltningen ser därför positivt på handlingsplanens aktivitet att se över hur metoder kan utvecklas för att på ett rättssäkert och sammanhållet sätt kunna följa och mäta upplevelser av olika former av rasism, diskriminering och hatbrott. För att lyckas i arbetet är det viktigt med samverkan och samordning mellan stadens förvaltningar och bolag. Det handlar, exempelvis om samordning för att skapa bättre former för dialog och inflytande för grupper som är svåra att nå, gemensamma kompetenshöjande insatser, informationsinsatser och framtagande av relevant statistik och annat underlag som kan ligga till grund för analyser samt gemensamma metoder och arbetssätt.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 december 2024 följande.

Kyrkogårdsnämnden beslutar att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till Kommunstyrelsen som svar på remissen.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 22 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Kyrkogårdsförvaltningen ställer sig positiva till handlingsplanen och delar kommunstyrelsens uppfattning om att stadens verksamheter ska vara fria från alla former av rasism.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 februari 2025 följande.

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner miljöförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Anders Edin (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Elin Hjelmestam (L) och Torbjörn Erbe m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Maja Boström (C), se Reservationer m.m.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen anser att förslaget till handlingsplan för arbete mot rasism är väl genomarbetat. De tre utvecklingsområdena som identifieras medför en tydlig vägledning och riktning för stadens arbete mot rasism.

Miljöförvaltningen konstaterar att nämndernas och bolagsstyrelsernas möjligheter att identifiera aktiviteter inom de olika utvecklingsområdena kommer att skilja sig åt baserat på verksamhetens inriktning. Det är därför viktigt att nämnder och bolagsstyrelser själva kan identifiera och formulera de aktiviteter som ger bäst effekt kopplat till den egna verksamheten.

Förvaltningen ser positivt på att kommunstyrelsen ska stötta nämnder och bolagsstyrelser med kunskapsunderlag, kompetenshöjande insatser samt stadsövergripande nätverk för mänskliga rättigheter. Dessa insatser kan vara betydelsefulla och ge vägledning i förvaltningars och bolags arbete med att utveckla nya arbetssätt och metoder.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 januari 2025 följande.

Servicenämnden beslutar att remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Serviceförvaltningen anser att det är positivt att en handlingsplan mot rasism tagits fram då det konkretiserar arbetet för att nå målsättningen om att stadens verksamheter ska vara fria från alla former av rasism samt stödjer implementeringen av MR-programmet.

Att arbetet med rasism inkorporeras genom att nämnder och bolag skapar egna mål och aktiviteter anser förvaltningen är bra men ser att implementeringen kan stärkas ytterligare om införandet ges som budgetaktivitet i stadens budget, vilket även skulle förstärka de gemensamma styrsignalerna i staden samt underlätta styrning, uppföljning och tillämpning för förvaltningar och bolag.

Förvaltningen anser att det skulle vara fördelaktigt för implementeringen att samla ihop MR-programmets handlingsplaner i en sammanhållen handlingsplan.

Förvaltningen föreslår att planerna och programmet integreras i större utsträckning för att stärka anknytning och skapa överblick. Önskvärt är även att planerna och program lanseras samtidigt eller inom en snäv tidsram. Det skulle troligtvis öka chanserna till önskvärda synergi- och samordningseffekter.

För att avgöra om handlingsplanen bidrar till att staden verksamheter är vara fria från alla former av rasism föreslår förvaltningen att konkreta mätmetoder tas fram som kan användas i uppföljningen hos förvaltningar och bolag. Mätningar kan skapa framdrift i frågan och säkerställa måluppfyllelse inom utvecklingsområdena i handlingsplanen.

Förvaltningen ser också att delande av statistik, analys och en ökad dialog mellan Kontaktcenter Stockholm och de förvaltningar som nyttjar verksamhetens tjänster kan utvecklas för ge stöd och underlag i arbetet med implementering och uppföljning av handlingsplanen mot rasism. Värt att notera är att serviceförvaltningen är en intäktsfinansierad verksamhet och nyttillkomna uppdrag bör hanteras inom ordinarie process för uppdrag och prislista som finns etablerad mellan kommunstyrelsen och servicenämnden.

Förvaltningen uppskattar verktyg som trappan i ”Modellen för arbete med mänskliga rättigheter och rasism” men saknar konkreta verktyg och metodstöd till chefer om de upptäcker att det förekommer någon form av rasism inom verksamheterna. Därför föreslås även att ett metodstöd för chefer tas fram i anknytning till antagande av handlingsplanen.

Serviceförvaltningen har sedan flera år arbetat med kompetenshöjande insatser för medarbetarna om normer, normmedveten och jämställdhet genom en internt framtagen utbildning. Med handlingsplanen kan staden öka kunskapen om rasism och förvaltningen ser att handlingsplanen är ett bra komplement till utbildningen om normmedvetenhet och befintligt APT-material.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 januari 2025 följande.

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Jan Jönsson (L) och Annika Elmlund m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Reservation av Kristin Jacobsson (C), se Reservationer m.m.

Reservation av Tapani Juntunen (SD), se Reservationer m.m.

Ersätтарыttrande av Maurice Forslund (KD), se Reservationer m.m.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Nämnden instämmer i att ett systematiskt arbete mot diskriminering är betydelsefullt för att synliggöra och motverka rasism, och ställer sig i huvudsak positiv till förslag till handlingsplan för arbetet mot rasism. Nämnden är positiv till att nämnder och bolagsstyrelser ska formulera egna mål och aktiviteter för arbetet mot rasism. Genom att inkludera frågan i det systematiska kvalitetsarbetet stärks arbetet med att förebygga och motverka olika former av rasism.

Nämnden vill dock påpeka vikten av att ha ett helhetsperspektiv kring mål utifrån samtliga handlingsplaner som tas fram utifrån Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, så att de mål som tas fram är effektiva, lagom till antal, samordnade och resultatorienterade.

Punktlistan under ”Olika former av rasism” beskriver de typer av rasism som förslag till handlingsplan särskilt kommer att uppmärksamma:

Afrofobi – rasism, diskriminering och hatbrott mot afrikaner och människor av afrikansk härkomst

Antisemitism – hat och fientlighet mot judar

Antiziganism – diskriminering, förtryck och förakt mot romer

Islamofobi – fördomar om och fientlighet mot islam och muslimer

Rasism mot samer – hat och förtryck mot samer

Det kan vara problematiskt att använda till exempel ”hat” när det gäller judar och samer, men inte för muslimer och romer. Termerna ”förtryck” och ”fientlighet” blandas också. Nämnden ser gärna att beskrivningen av de olika formerna av rasism

ses över för att få en konsekvent begreppsanvändning, alternativt att punktlistan tas bort då det definieras vad begreppen betyder i löpande text.

I förslag till handlingsplan används den definition av antisemitism som antogs 2016 av medlemsstaterna i International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA). Förvaltningen står bakom definitionen men konstaterar att det finns viss kritik kring definitionen, inte minst från forskarhåll.

I förslag till handlingsplan anges hur statistik kring rasism behövs ”Kunskapsinsamling avser bland annat att öka kunskapen om upplevelser av rasism, diskriminering och hatbrott i stadens verksamheter genom att mäta och följa upp dessa. Av olika anledningar finns det inte alltid statistik att tillgå internt i staden eller hos externa parter. Här kan nya arbetssätt behöva utvecklas och kvalitativa undersökningar genomföras som kan komplettera annat underlag ...” och hur statistikinhämtandet kan utvecklas ”Stadens nämnder och bolagsstyrelser ska säkerställa att kunskap om stockholmarnas upplevelser av rasism samlas in och används i utvecklingsarbetet. Ett sätt är att använda sig av data från brukarundersökningar och undersökningar som vänder sig till stockholmarna. Frågor om rasism och diskriminering ställs ibland direkt och ibland genom närliggande frågeställningar såsom upplevelser av trygghet, delaktighet och inflytande samt förtroende för stadens verksamheter.”

Nämnden saknar ett resonemang om att lagen starkt begränsar möjlighet att samla in statistik kring etnicitet och religion och vill betona vikten av att säkerställa statistikinhämtningen som föreslås ur ett juridiskt perspektiv. Det kommer att krävas en hög kompetens om verksamheterna ska samla in denna typ av uppgifter, inte minst kring sekretess, lagring, insamlingsteknik och så vidare. Förslagsvis tas stadsövergripande material kring detta fram.

Gällande certifiering eller diplomering som anges i förslag till handlingsplan vill nämnden framhålla betydelsen av att en sådan utbildning är praktisk genomförbar för verksamheter. Den diplomeringsutbildning som har funnits om HBTQI var tämligen kostsam och omfattande i tid vilket gör att vissa verksamheter inte har haft möjlighet att genomföra den. En utbildning för certifiering kanske kan vara en kombination av fysisk och digital utbildning som gör den mindre tidskrävande och kostsam. För att ge ytterligare möjlighet att ta del av utbildning inom området kan obligatoriska e-utbildningar för stadens medarbetare användas som styrmedel.

Nämnden är positiv till att handlingsplanen lyfter att det behövs ett systematiskt arbete där barn själva deltar. Olika diskrimineringsgrunder påverkar varandra och nämnden behöver och kan arbeta med grunderna integrerat, det vill säga att samtidigt arbeta för att stärka barns delaktighet och rättigheter och för att motverka rasism och diskriminering. Förslag till handlingsplan anger också att staden ska delta i arbetet med att ”stödja utveckling av metoder och arbetssätt och utbyta kunskap för att motverka olika former av rasism mot barn och unga samt stärka barns och ungas inflytande.” vilket nämnden anser positivt. Det pågår mycket arbete inom socialnämnden för att stärka barns delaktighet, som nämnden kan bygga vidare på.

Nämnden anser att kopplingen till personalpolicyn skulle kunna utvecklas. Enligt den föreslagna handlingsplanen ska staden samla in uppgifter från invånarna om deras upplevelser av rasism men det nämns inte något om stadens anställda. Socialnämnden föreslår att stärka kopplingen till personalpolicyn genom att lyfta staden som arbetsplats och arbete med att motverka att medarbetare upplever rasism på sin arbetsplats.

Sammantaget gör socialnämnden bedömningen att handlingsplanen mot rasism utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation av Mats Johnsson (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Jan Valeskog m.fl. (S), Maria Mustonen m.fl. (V) och Cecilia Obermüller (MP), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Mikael Blomstrand (C), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Björn Ljung (L), se Reservationer m.m.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret anser att handlingsplanen mot rasism är ett bra kunskapsunderlag samt ger ett bra stöd att stärka och utveckla stadens bolag och nämnder i arbetet mot rasism.

Rasism är uppfattningar om att människor på grund av föreställningar om ras, nationellt, kulturellt eller etniskt ursprung, religion, hudfärg eller annat liknande förhållande är väsensskilda från varandra och att de därmed kan eller bör behandlas på olika

sätt. Denna uppfattning kommer av en okunskap, oförståelse och ibland rädsla för andra människor. Stadsbyggnadskontorets strävar efter en mer socialt hållbar stad genom att arbeta i enlighet med stadens översiktsplan som slår fast att Stockholm ska vara en stad för alla. Översiktsplanens stadsbyggnadsmål om en sammanhängande stad samt de strategiska sambanden är utgångspunkter i arbetet att planera ett Stockholm för alla. Genom stadsutvecklingsprojekt som bidrar till att koppla samman stadens stadsdelar och genom att skapa nya målpunkter skapar stadsbyggnadskontoret förutsättningar för människor med olika bakgrund och erfarenheter att mötas i vardagen. När människor möts skapas en levande stad med minskat utanförskap och en större känsla av samhörighet och förståelse.

Kontoret arbetar med att utveckla kommunikation, dialog och inkludering kring stadsutveckling. Genom att skapa förutsättningar för delaktighet och inflytande i samrådsprocessen kan förtroendet till stadsbyggnadskontorets, och stadens, verksamhet öka och fler röster med olika bakgrunder delta.

Stadsbyggnadskontoret instämmer i handlingsplanens vikt på ökad kunskap och utbildning och välkomnar de kunskapsunderlag och utbildningar kommunstyrelsen enligt handlingsplanen ska ta fram.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 februari 2025 följande.

1. Trafiknämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
2. Trafiknämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Anders Lindman (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Dennis Wedin m.fl. (M) och Sara Svanström (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Svante Linusson m.fl. (C), se Reservationer m.m.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetet med att förebygga rasism är viktigt, inte minst som en del i att Stockholm ska vara en stad för alla och en stad som håller samman. Trafikkontoret arbetar kontinuerligt med att kompetensutveckla medarbetarna, utveckla metoder, processer och rutiner i syfte att säkerställa att frågor om trygghet, jämställdhet och jämlikhet samt barns och äldres perspektiv genomsyrar kontorets verksamhet. Trafikkontoret menar att många av de frågor som behandlas i handlingsplanen mot rasism redan idag hanteras inom ramen för befintlig verksamhet. Framtida kompetensutveckling kommer ses över i syfte att säkerställa att krav och behov kopplade till handlingsplanen finns med.

En viktig del i trafikkontorets bidrag till att motverka rasism är arbetet med att utforma det offentliga rummet (gator och torg) på ett sätt som gör dem tillgängliga och attraktiva för alla, så ofta som möjligt. Målsättningen är att skapa förutsättningar för att en mix av människor ska vilja nyttja det offentliga rummet i så stor utsträckning som möjligt. Detta utvecklas ständigt, inte minst inom ramen för det utökade aktiveringsuppdraget som kontoret blivit tilldelat samt upprustningen som pågår av stadens torg.

Handlingsplanens tre utvecklingsområden har en tydlig koppling till både de fokusområden som pekas ut i Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna och behov som identifierats utifrån aktuell forskning, kontakter med civilsamhället och tidigare vidtagna åtgärder. Utvecklingsområdena pekar ut viktiga prioriteringar och samlar insatser för arbetet framåt.

Utvecklingsområdena och uppdragen är viktiga för att få framdrift i arbetet med att motverka rasism. Trafikkontoret kommer ta sig an dessa med tillförsikt men vill samtidigt lyfta att det finns delar av uppdragen som inte direkt berör kontorets verksamhet.

Nedan följer korta kommentarer på utvecklingsområdena.

Öka kunskapen om rasism och diskriminering

Det pågår kontinuerliga kompetenshöjande insatser på trafikkontoret. Särskilt fokus kommer läggas vid att inkorporera frågor om rasism i den fortsatta kompetensutvecklingen.

Motverka att barn och unga utsätts för rasism

Trafikkontorets bidrag till detta utvecklingsområde handlar främst om arbetet med utformningen av det offentliga rummet. Genom att skapa offentliga rum som lockar olika grupper av människor bidrar kontoret till en stad som håller samman och där förståelsen samt respekten för människors olikheter ökar.

Stärka samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism

Under 2024 har ett arbete påbörjats som handlar om att utveckla trafikkontorets arbete med medborgardialoger. I detta arbete beaktas vikten av att alla människor ska ha möjlighet att komma till tals och göra sin åsikt hörd. Inte minst i syfte att fånga upp de upplevelser av rasism som kan ha betydelse för hur kontoret utformar det offentliga rummet.

Sammantaget gör trafikkontoret bedömningen att handlingsplanen mot rasism utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Utbildningsnämnden godkänner utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Hanna Werner m.fl. (M) och Jan Jönsson (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Linnéa Vinge (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Claes Nyberg (C), se Reservationer m.m.

Ersätтарыttrande av Frida Bondesson (KD), se Reservationer m.m.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 11 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen vill inledningsvis understryka vikten av att alla elever i stadens skolor ska växa upp utan att vara utsatta för rasism eller rasistiskt våld.

Normkritiskt arbete, arbete mot rasism och våldsprevention är högt prioriterade områden i stadens skolor och på central förvaltning. För att stötta skolor i detta arbete har utbildningsförvaltningen sedan flera år en centralt placerad samordnare. Förvaltningen har även flera pågående och planerade insatser inom de områden som handlingsplanen berör. Skolor har redan uppdraget att motverka alla former av rasism och stå upp för den värdegrund som formuleras i skollag och läroplaner. Normkritik är ett förhållningssätt som har till syfte att synliggöra och granska vilka privilegier och normer som råder i en grupp eller i ett samhälle och motverka fördomar och stereotypa tankar om hur vissa individer eller grupper bör vara.

Utbildningsförvaltningen skulle gärna se att begreppet ”mobbing” i handlingsplanen kompletterades med begreppen ”kränkande behandling” och ”trakasserier vid upprepade tillfällen”. Detta då begreppet mobbing inte förekommer i skolans styrdokument. Förvaltningen vill också lyfta fram vikten av att beskriva begreppet ”vardagsrasism” i handlingsplanen. Begreppet ”vardagsrasism” kännetecknas av att alldagliga situationer omvandlas till rasistiska situationer, genom språkbruk och beteenden i vardagliga situationer.

Fortsatt beskrivs det i handlingsplanen att utbildningsnämnden i samråd med kommunstyrelsen ska genomföra kunskapshöjande insatser för medarbetare i skolan, för att motverka rasism. Utbildningsförvaltningen skulle gärna se att kunskapshöjande insatser för medarbetare organiseras likartat för de förvaltningar i staden som har en direktkontakt med barn och unga, för att på så sätt få ett sammanhållet arbete mot rasism i staden.

I det nya MR-programmet beskrivs att staden i nästa steg ska samla arbetet med de mänskliga rättigheterna, i ett och samma program. MR-programmet ska kompletteras med ytterligare fem handlingsplaner och förvaltningen har svårt att överblicka omfattningen av detta arbete. Utbildningsförvaltningen vill säkerställa att handlingsplanen blir det stöd som är tänkt i arbetet att motverka rasism i stadens skolor och verksamheter. Förvaltningen ser en risk med att intentionen med ett samlat program försvåras av att viktiga frågor delas upp i flera handlingsplaner, till exempel handlingsplan mot rasism, handlingsplan för nationella minoriteter och urfolks rättigheter och handlingsplanen för romsk inkludering. Förvaltningen ser ett behov av en övergripande strategi för att tydliggöra hur de fem handlingsplanerna hänger ihop. Handlingsplanen mot rasism har också nära kopplingar till flera av stadens övriga styrdokument, däribland riktlinjerna i arbetet mot våldsbejakande extremism och Stockholms stads personalpolicy.

Förvaltningen vill även uppmärksamma behovet av ökade resurser och medel för att kunna möta upp den höjda ambitionsnivån som finns inom ramen för MR-programmet och handlingsplanen mot rasism. En så omfattande handlingsplan, som det förslag som nu är ute på remiss, anser utbildningsförvaltningen behöver kompletteras med en konsekvensanalys kring förslagets ekonomiska och administrativa påverkan för verksamheterna.

Utbildningsförvaltningen välkomnar avslutningsvis att kommunstyrelsen får uppdraget att leda och samordna det fortsatta arbetet och stötta utbildningsnämnden med kunskapsunderlag och andra kunskapshöjande insatser.

Valnämnden

Valnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 februari 2025 följande.

Som svar på remissen "Handlingsplan för arbetet mot rasism" (Dnr KS 2024/1035) hänvisas till valnämndens kanslis tjänsteutlåtande.

Valnämndens kanslis tjänsteutlåtande daterat den 9 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Valnämndens uppdrag är att planera för, och genomföra rättssäkra och trygga val, där alla röstberättigade som vill rösta ska kunna göra det.

Ur ett samhällsperspektiv medför rasism en ökad risk för bristande tillit till samhällets institutioner. Det är av högsta vikt att väljare, valarbetare och befolkningen i stort har stark tilltro till valet, valadministrationen och valsystemet. När vi nu se hur demokratin är på tillbakagång i delar av världen är det oerhört positivt att staden kraftsamlar, tar ansvar och stärker arbetet mot rasism och diskriminering.

Genomförandet av valet ska vara trygg för alla på individnivå. Under utvecklingsområdet "Öka kunskapen om rasism och diskriminering" finns ett uppdrag om att:

"Nämnder och bolagsstyrelser ska synliggöra för stockholmaren att stadens verksamheter är trygga rum för alla och att staden aktivt arbetar för att motverka alla former av rasism."

Valarbetare och väljare ska vara förvissade om att vallokalerna och röstningslokalerna är trygga rum, utan rasism och diskriminering.

Om en väljare avstår eller hindras från att rösta på grund av rasism eller diskriminering är detta ett stort nederlag för demokratin och på det individuella planet fräntas då också en individs rösträtt.

Valnämndens kansli är positiva till stadens helhetsgrepp med införandet av en handlingsplan mot rasism.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 februari 2025 följande.

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen om handlingsplan mot rasism och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation av Liliane Åkerlund (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Nike Örbrink (KD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Malin Frick (C), se Reservationer m.m.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att stadens arbete mot rasism förtydligas i en handlingsplan. Att kommunstyrelsen leder och samordnar arbetet samt stöttar nämnder och bolagsstyrelser med kunskap, underlag och utbildning bidrar till ett stadsgemensamt arbetssätt. För att arbetet ska vara långsiktigt och hållbart är det nödvändigt att det ingår i respektive verksamhetsplanering och följs upp i stadens befintliga uppföljningssystem ILS. Vidare är det bra att civilsamhället inkluderas i nära samarbete med staden.

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 6 februari 2025 följande.

Som svar på remissen hänvisar överförmyndarnämnden till förvaltningens tjänsteutlåtande.

Överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Överförmyndarnämnden ser positivt på förslaget. Handlingsplanen tillsammans med en ny utbildning, samt trappmodellen kommer vara ett stöd för verksamheterna att arbeta mer konkret med dessa frågor.

Överförmyndarnämnden uppmanar till att komplettera handlingsplanen med utbildningsmaterial som inkluderar en utbildningsfilm som stöd för kompetenshöjande insatser i nämnderna men som även kan användas externt. Nämnden utbildar ställföreträdare som tar uppdrag som god man eller förvaltare inom staden. Dessa personer är inte anställda av staden men har ett uppdraget som delvis är ideellt men där ett arvode utgår. Ställföreträdaren är den person som direkt träffar huvudmännen och är i kontakt med både boenden, vårdinrättningar, skolor, socialtjänst och myndigheter och därmed även kan upptäcka om huvudmannen utsätts för någon form av rasism. De bör därför vara införstådda med hur rasism kan yttra sig för att kunna bevaka sin huvudmans rätt. I den grundläggande utbildningen som ställföreträdarna får av nämnden innan man kan ta uppdrag som god man, ingår i dagsläget ingen del som rör detta område specifikt men som nämnden får överväga att framöver inkludera som en del i utbildningen. Godmanskapet bygger på frivillighet och själva tanken är att stärka människors egenmakt.

Överförmyndarnämnden skickar varje år ut en enkät till ställföreträdarna i syfte att samla in kunskap om hur denne upplever att ha uppdrag som god man och hur man upplever nämnden. Nämnden skulle även kunna följa upp om man upplever att huvudmannen blir utsatt för rasism för att medvetandegöra denna fråga och för att utveckla verksamheten ytterligare.

Överförmyndarnämnden ser framemot att få stöd i detta arbete genom den utbildning som tas fram.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Nämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation av Mattias Keresztesi m.fl. (M) och Johan Duvdahl (C), se Reservationer m.m.

Reservation av Hanna Wistrand (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Findel Madison (SD), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Christopher Oscarsson (KD), se Reservationer m.m.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att handlingsplanen mot rasism har en tydlig koppling till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna (MR-programmet).

Det är positivt att det är särskilt prioriterat att barn och unga känner sig trygga och inte utsätts för rasism i vare sig stadens fysiska verksamheter eller digitala plattformar. Förvaltningen har ett medskick gällande aktivitet om att utbildningsnämnden, förskolenämnden och stadsdelsnämnderna i samråd med kommunstyrelsen och med stöd av representanter från judiska minoriteten samt experter ska genomföra åtgärder från kartläggningen Antisemitism i Stockholms skolor.

I kartläggningen Antisemitism i Stockholms skolor skriver författaren att på grund av svårigheter att hitta tillräckligt många intervjupersoner inom förskolan så har förskolan inte inkluderats i föreliggande studie. Gällande åtgärder rekommenderas att staden fortsätter att undersöka ett antal frågor som uppstått under undersökningsprocessen men som inte kunde utredas till fullo. Antisemitismen i Stockholms förskolor utgör ett sådant frågetecken.

Förvaltningen anser att formuleringen i sin nuvarande form behöver ändras till att förekomsten av antisemitism i förskolan bör undersökas närmare alternativt att förskolan stryks ur den specifika aktiviteten då rekommendationer specifikt för förskolan saknas.

Handlingsplan mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna (MR-programmet). I handlingsplanen finns ett särskilt fokus på barn och unga. Däremot saknas ett särskilt fokus på äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Eftersom MR-programmet avgränsas i relation till program för

tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning och handlingsplan för en äldrevänlig stad är det viktigt att dessa målgrupper inkluderas i arbetet mot rasism.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Peter Backlund (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Emelie Wassermann (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Christina Persson (C), se Reservationer m.m.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att en handlingsplan för arbetet mot rasism har utarbetats som komplement och i nära anslutning till att det nya programmet för mänskliga rättigheter har antagits.

Eftersom det inte funnits något program eller riktlinjer för arbetet mot rasism tidigare, tycker förvaltningen att det är mycket bra att de olika typerna av rasism som handlingsplanen har fokus på beskrivs. Det kan bidra till att öka kunskaperna om olika typer av rasism och hur de kan visa sig och därmed fungera som ett stöd i arbetet.

Förvaltningen noterar att handlingsplanen är översiktlig, vilket kan underlätta för stadens olika verksamheter att planera och utföra arbetet utifrån deras skilda förutsättningar. De tre utvecklingsområden som anges uppfattas som relevanta.

Även om handlingsplanen ska ha särskilt fokus på afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi samt rasism mot samer anser förvaltningen att det vore en fördel om beskrivningen av strukturell rasism skulle kunna ges mer utrymme.

Förvaltningen hade gärna sett att även det intersektionella perspektivet hade beskrivits i handlingsplanen, utifrån att olika maktordningar/bakgrundsfaktorer kan påverka och ibland förstärka varandra, där utsattheten för rasism kan variera utifrån olika bakgrundsfaktorer.

Det är positivt att kommunstyrelsen ska erbjuda utbildning om rasism, eftersom kunskaperna om rasism och olika former av rasism enligt förvaltningens uppfattning kan vara bristfälliga och behöva stärkas.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 6 februari 2025 följande.
Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Leif Söderström (SD), se Reservationer m.m.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till att stadsledningskontoret tagit fram ett förslag till handlingsplan för att motverka rasism i Stockholms stads verksamheter. Handlingsplanen ligger väl i linje med stadens program för mänskliga rättigheter och konkretiserar på ett tydligt sätt hur nämndens bolag och styrelser förväntas arbeta för att nå målen i programmet. Inriktningen ligger väl i linje med de ambitioner som Farsta stadsdelsnämnd som fastslår i nämndens verksamhetsplan. Förvaltningen ställer sig bakom de ambitioner som beskrivs i handlingsplanen och anser att det är viktigt att alla stadens verksamheter arbetar för att säkerställa stockholmarnas tillgång till de mänskliga rättigheterna och att motverka rasism.

Det är välkommet att stadens program för mänskliga rättigheter nu konkretiseras för stadens nämnder och bolag. Det skapar förutsättningar för att utveckla arbetet i verksamheterna samtidigt som det också tydliggör förväntningarna och ambitionerna.

Utöver denna handlingsplan pågår just nu arbetet med att ta fram handlingsplaner för alla de områden som finns med i stadens program för mänskliga rättigheter. Förvaltningen har inte sett handlingsplanerna för de andra områdena (jämsköldhet, barns rättigheter, nationella minoriteter, hbtqi och romsk inkludering) men antar och utgår ifrån att de kommer att ha en liknande utformning givet att de utgår från samma styrdokument. Förvaltningen ser en risk till otydlig styrning ifall samtliga handlingsplaner innehåller krav på nämnderna att ta fram egna mål inom respektive område. Förvaltningen förespråkar ett mer generellt mål om mänskliga rättigheter och som pekar ut stadens ambitioner inom området och överlåter till nämnderna själva prioritera insatser utifrån verksamhetens behov och målgrupper.

Förvaltningen förespråkar istället en styrning likt den Stockholms stad har inom ramen för "Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029". Där finns tydliga målsättningar för hela staden, prioriteringar och fokusområden och där varje nämnd löpande behöver rapportera kring hur verksamheterna arbetar med målen i programmet samt har tillgång till ett stödmateriel med indikatorer och aktiviteter som verksamheterna kan använda. Verksamheterna behöver dock inte explicit formulera enskilda mål kring detta område. Istället kan nämnderna och verksamheterna välja aktiviteter och indikatorer som känns rimliga och lämpliga för respektive verksamhet. Förvaltningen bedömer att det ger bättre förutsättningar för att staden ska nå de målsättningar som finns såväl inom handlingsplanen som i programmet för mänskliga rättigheter.

Ett perspektiv som saknas i handlingsplanen är medarbetarperspektivet när medarbetare utsätts för rasism från brukare eller andra medarbetare. Förvaltningen ser gärna att även det perspektivet beaktas och tas om hand i stadens handlingsplan mot rasism.

Handlingsplanen mot rasism bedöms kunna bidra positivt till att stärka stadens arbete med mänskliga rättigheter. Det bedöms även kunna ha en positiv effekt på såväl barn som att bidra till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Arbetet med det föreslagna programmet bedöms inte innebära några miljö- eller klimatkonsekvenser.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Henrik Åkerlund (SD), se Reservationer m.m.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar att staden samlar sitt arbete mot rasism i en handlingsplan och att planen ger en tydlig riktning hur stadens nämnder och bolag ska arbeta för att motverka rasism.

Förvaltningen ser positivt på att stadsledningskontoret avser att leda och samordna det gemensamma uppdraget, enligt förvaltningen är det en förutsättning för att nämnderna och bolagen ska kunna utveckla sitt arbete.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingbys stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 januari 2025 följande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens yttrande över remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen

Reservation av Jenny Holking (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Michaela Hollis (KD), Aras Amin m.fl. (M), Fatima Nur (L) och Saad Gourrada (C), se Reservationer m.m.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att en handlingsplan förtydligar utvecklingsområden, stadens övergripande mål och planerade aktiviteter i arbetet mot rasism. Det är bra att staden planerar utbildningsinsatser och att kunskapsunderlag och övergripande stödmaterial

ska tas fram. Det kommer bidra till utvecklingen av ändamålsenliga arbetssätt och en tydlig struktur i arbetet.

I handlingsplanen står att nämnder ska ta fram mål och aktiviteter för utvecklingsområdena i samband med verksamhetsplaneringen. För att inte antalet mål i verksamhetsplaneringen ska bli för många föreslår förvaltningen att nämndmål kopplas till handlingsplanen och att aktiviteter och arbetssätt beskriver vad som ska prioriteras under året i enlighet med de identifierade utvecklingsområdena i handlingsplanen. För att mäta förflyttningar i riktning mot stadens övergripande mål i handlingsplanen är det bra om stadsgemensamma indikatorer tas fram och att resultat kan hämtas från anonyma undersökningar som staden redan genomför.

Järva stadsdelsnämnd

Järva stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Järva stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen

Reservation av Ghazal Saberian (SD), se Reservationer m.m.

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Patrick Amofah (C), se Reservationer m.m.

Järva stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Järva stadsdelsförvaltning ställer sig positiv till handlingsplanen och ambitionen att ta ett samlat grepp kring stadens arbete mot rasism. Det nya upplägget med stadens program för de mänskliga rättigheterna och tillhörande handlingsplaner (däribland handlingsplan mot rasism) tydliggör att varje nämnd och bolag behöver ha en sammanhållen strategi och planering för sitt arbete med mänskliga rättigheter.

Avseende handlingsplanen mot rasism anser förvaltningen att avsnittet ”Vad är rasism?” kan utvecklas innehållsligt genom att förtydliga vad normkritik och ett intersektionellt perspektiv kan innebära i arbetet mot rasism. Det här skulle också gå i linje med stadens MR-program som anger att stadens MR-arbete ska vara inkluderande, normkritiskt och ha ett intersektionellt perspektiv. Normkritik innebär bland annat att rikta fokus mot normen/normer i samhället eller i ett visst sammanhang/verksamhet och hur dessa normer gör att vissa identiteter, erfarenheter och/eller behov exkluderas och marginaliseras. Något som i sin tur leder till diskriminering och ojämlikhet. Stadens arbete mot rasism bör enligt förvaltningen till exempel även omfatta att synliggöra och utmana vithetsnormer och sekularitetsnormer som kan leda till diskriminering och ojämlikhet. I tidigare program (se till exempel Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck) har det funnits avsnitt där viktiga begrepp/utgångspunkter i arbetet beskrivs kortfattat. Förvaltningen föreslår ett

liknande upplägg i handlingsplanen mot rasism. Det här skulle också kunna bidra till att göra avsnittet, och språket i det något mer tillgängligt.

Förvaltningen ser vidare positivt på att staden centralt tar fram utbildningar inom mänskliga rättigheter och som i det här fallet en utbildning om alla former av rasism och dess konsekvenser. Det här bidrar enligt förvaltningen till effektivitet, kvalitet och ökad likvärdighet avseende stadens arbete med utbildningsinsatser för att öka den interna kunskapen. Samtidigt ser förvaltningen med hänvisning till befintliga utbildningar (till exempel Hbtq-utbildning för ett normmedvetet bemötande) att det finns vissa utmaningar med så kallad diplomering eller certifiering. Möjligheten att behålla certifiering eller diplomering som gäller för en specifik arbetsgrupp är en utmaning i verksamheter som har förhållandevis hög personalomsättning. En viktig fråga i arbetet med att öka den interna kunskapen är hur en verksamhet behåller och arbetar utifrån kunskapen efter avslutat utbildning (och trots personalomflyttning eller personalomsättning). Metoder för att arbeta vidare med nyvunnen kunskap inom verksamheten är enligt förvaltningen en viktig aspekt att ha med i utformningen av utbildningen. Därtill ser förvaltningen behov av att utbildningar utformas med olika verksamheter i åtanke alternativt att det tas fram utbildningar som utformas specifikt för vissa verksamhetsområden för att bli så genomförbara och tillämpbara som möjligt.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande

Reservation av Charlotta Schenholm (L), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Benjamin Jiang (KD), se Reservationer m.m.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad ska vara en demokratisk och hållbar stad för alla och präglas av öppenhet, jämlikhet, jämställdhet och tillgänglighet samt vara fri från alla former av rasism. Att inte utsättas för rasism är en mänsklig rättighet och rasism och diskriminering kan utgöra hinder för enskilda att få tillgång till andra mänskliga rättigheter.

Handlingsplanen mot rasism är uppbyggt på samma sätt som styrdokumentet MR-programmet, vilket gör att planen är lätt att följa, bland annat genom modellen form av en trappa. Förvaltningen vill vidare lyfta att det är bra att handlingsplanen knyter an till MR-programmet och ska utgå från stadens ordinarie ledningssystem och processer. Förvaltningen hade dock gärna sett en tydligare koppling till det övergripande arbetet med de globala målen i Agenda 2030 som nämnder och bolag ska verka för ska nås. Mycket av det som beskrivs i handlingsplanen görs redan i dag

inom ramen för ordinarie arbete i verksamheterna. Förvaltningen följer upp det arbete som bedrivs i verksamheterna, samt vilka utvecklingsområden som finns, bland annat i tertialrapporter och i verksamhetsberättelse, till kommunfullmäktige under mål 3.7.

Förvaltningen vill lyfta att staden har många styrdokument och handlingsplaner och att flera av dessa går in i varandra och rör samma områden. Förvaltningen ser en risk i att om antalet dokument ökar kan göra styrningen bli otydlig, framförallt om dessa rör eller överlappar varandra.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Norra innerstadens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 februari 2025 följande.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Anders Lindman (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Petra Gardos Ek m.fl. (M), Christina Messick (L) och Daniel Fava (C), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Carl Fredrik Häggkvist (KD), se Reservationer m.m.

Norra innerstadens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att Stockholms stad nu, för första gången, tar ett samlat grepp om arbetet mot rasism. Förvaltningen ser särskilt positivt på att barnperspektivet lyfts fram tydligt i den föreslagna handlingsplanen genom att ett eget utvecklingsområde fokuserar på att belysa barns utsatthet för rasism och åtgärder som motverkar det.

Förvaltningen har ett antal synpunkter på den föreslagna handlingsplanen. Det beskrivs att handlingsplanen tar upp alla former av rasism med särskilt fokus på afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Förvaltningen anser att det saknas motivering till varför just dessa former av rasism får särskilt fokus till förmån för andra. När en sådan prioritering görs anser förvaltningen att det med tydlighet måste framgå varför.

Förvaltningen anser även att handlingsplanen hade kunnat ha en tydligare struktur och beskrivning av roller, ansvarsfördelning och vilket stöd som finns att tillgå i arbetet mot rasism. Ett gott exempel på en sådan struktur anser förvaltningen är Stockholms stads riktlinjer i arbetet mot våldsbejakande extremism, som bland annat har ett helt avsnitt om ”Stödstruktur för arbetet i staden”. I avsnittet framgår vilket ansvar som ligger hos kommunstyrelsen, de lokala samordnarna, stadsdelsnämnder, facknämnder samt vilka stödresurser som finns att tillgå i arbetet. En liknande struktur hade med fördel kunnat finnas även i handlingsplanen mot rasism, alternativt

kopplat till stadens program för de mänskliga rättigheterna, för att förtydliga och underlätta arbetet inom staden.

Vidare anser förvaltningen att kopplingen mellan handlingsplanen och stadens personalpolicy hade kunnat göras tydligare. Förvaltningen ser dels en risk i att det blir otydligt vilket dokument som ska tillämpas när, dels att uppdelningen mellan handlingsplanen och personalpolicy medför en risk att staden agerar olika beroende på om det är, till exempel, en medarbetare respektive en invånare som blir utsatt för rasism eller diskriminering i verksamheten.

I handlingsplanen pekas utbildningsnämnden ut särskilt under utvecklingsområde Motverka att barn och unga utsätts för rasism, bland annat genom att de ”i samråd med kommunstyrelsen ska genomföra kunskapshöjande insatser för medarbetare i skolan avseende olika former av rasism mot barn och unga inklusive metoder och rutiner för att motverka rasism”. Inom utvecklingsområdet pekas till viss del andra nämnder ut som medansvariga för några av åtgärderna. Förvaltningen ställer sig dock frågande till varför åtgärder som till exempel genomförande av kunskapshöjande insatser för medarbetare, endast riktas till utbildningsnämnden och skolorna, men däremot inte till förskolenämnden, stadsdelsnämnderna och förskolorna. Eftersom utvecklingsområdet syftar till att motverka att barn och unga utsätts för rasism, anser förvaltningen att det vore lämpligt att även förskolorna inbegrips av kunskapshöjande insatser, metoder och rutiner för att motverka rasism.

Förvaltningen anser även att det under de andra utvecklingsområdena generellt saknas beskrivningar av vilket ansvar framförallt facknämnderna har för arbetet mot rasism. Förvaltningen ser att ett liknande ansvar som utbildningsnämnden tilldelas för kunskapsinsamling och kunskapshöjande insatser inom sitt verksamhetsområde, förutom hos förskolenämnden tillsammans med stadsdelsnämnderna som just har nämnts, även skulle kunna finnas hos exempelvis äldrenämnden och socialnämnden.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 februari 2025 följande.

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation av Gunnar Caperius (C), Johan Brege m.fl. (M), Lena Kling (L), se Reservationer m.m.

Reservation av Sergej Salnikov (SD), se Reservationer m.m.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att en handlingsplan mot rasism tagits fram. Handlingsplanen har en tydlig koppling till stadens program för mänskliga rättigheter

och visar på arbetssätt för att nå målsättningen om att stadens verksamheter ska vara fria från rasism.

Förvaltningen instämmer i stadsledningskontorets bedömning om att handlingsplanen mot rasism är ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete mot alla former av rasism. Förvaltningen anser det bra att arbetet mot rasism föreslås ingå i ordinarie arbetsprocess med framtagande av verksamhetsplan.

Vidare anser förvaltningen det positivt att utbildningar och kunskapsunderlag inom mänskliga rättigheter tas fram centralt inom staden. Förvaltningen ser att utbildningar med fördel kan utformas utifrån olika verksamhetsområden för att bli så tillämpningsbara som möjligt.

I handlingsplanen finns ett särskilt fokus på barn och unga vilket förvaltningen tycker är bra. Förvaltningen hade däremot gärna sett ett avsnitt om intersektionellt angreppssätt då utsatthet för rasism kan variera utifrån olika maktordningar och bakgrundsfaktorer, så som kön, funktionsnedsättning och ålder.

Förvaltningens uppfattning är att kopplingen mellan handlingsplanen och personalpolicyn skulle kunna utvecklas något. Det kan förslagsvis ske genom att framhålla staden som arbetsplats där ett arbete mot rasism har en tydlig koppling till lika rättigheter och möjligheter på jobbet och de aktiva åtgärder mot diskriminering som stadens verksamheter genomför.

Förvaltningen ser en viss utmaning i att staden har många styrdokument och handlingsplaner, av vilka en del rör samma eller liknande områden. Med flera dokument riskerar styrningen bli otydlig, framförallt om dessa går in i eller överlappar varandra.

Slutligen vill förvaltningen framföra att fackförvaltningarnas arbete med att öka kunskapen om antiziganism är bra. Förvaltningen vill däremot framhålla att det även inom ramen för stadsdelsförvaltningarnas arbete för nationella minoriteters rättigheter regelbundet genomförs kunskapshöjande aktiviteter om bland annat antiziganism.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet som svar på remissen, samt att paragrafen justeras omedelbart.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 januari 2025 följande.

Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och lämnar det som svar på remissen.

Reservation av Tapani Juntunen (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Sophia Granswed Bath m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden beslutar att godkänna tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Skärholmens stadsdelsförvaltning ser positivt på handlingsplanens innehåll. Sammantaget gör Skärholmens stadsdelsförvaltning samma bedömning som stadsledningskontoret om att handlingsplanen mot rasism utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Skärholmens stadsdelsförvaltning ser positivt på att nämnderna får ta fram egna aktiviteter för att konkretisera arbetet i vardagen.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 februari 2025 följande.

1. Södermalms stadsdelsnämnd överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation av Martin Westmont (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Lars Rottem Krangnes (C), Jonas Nilsson m.fl. (M) och Anne-Lie Elfván (L), se Reservationer m.m.

Ersätтарыttrande av Erik Ehre (KD) som instämde i särskilt uttalande från Lars Rottem Krangnes (C), Jonas Nilsson m.fl. (M) och Anne-Lie Elfván (L).

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på och välkomnar att staden samlar sitt arbete mot rasism i en sammanhållen handlingsplan. Arbetet mot rasism knyter väl an till verksamhetsområdesmål 3.7 Stockholm ska vara en öppen, jämställd och demokratisk stad som samarbetar internationellt.

Att inte utsättas för rasism är en mänsklig rättighet och rasism och diskriminering kan utgöra hinder för enskilda att få tillgång till andra mänskliga rättigheter. Ett stärkt arbete mot rasism bidrar därför till arbetet mot mänskliga rättigheter och Stockholm stads program för mänskliga rättigheters mål om en öppen, jämlik och jämställd stad, fri från alla former av diskriminering och rasism.

För att nå de övergripande målen i Handlingsplan mot rasism och Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna är det viktigt att bekämpa alla former av

rasism. Samtidigt är det nödvändigt att uppmärksamma att olika typer av rasism kan ta sig olika uttryck. Handlingsplanen lyfter därför särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Handlingsplanens tre utvecklingsområden har en tydlig koppling till både de fokusområden som pekas ut i Stockholm stads program för de mänskliga rättigheterna och behov som identifierats utifrån aktuell forskning, kontakter med civilsamhället och tidigare vidtagna åtgärder. Utvecklingsområdena pekar ut viktiga prioriteringar och samlar insatser för arbetet framåt.

Förvaltningen anser att handlingsplanen saknar ett arbetsgivarperspektiv. Som arbetsgivare har staden en viktig roll i arbetet med mänskliga rättigheter. När arbetsgivarperspektivet saknas finns en risk att staden tappar ett helhetsgrepp vad gäller det strukturella arbetet mot rasism. Om det perspektivet inte ska ingå behöver avgränsningen motiveras och att handlingsplanen beskriver hur de frågorna tas om hand på annat vis inom staden.

Förvaltningen gör bedömningen att handlingsplanen mot rasism utgör ett viktigt styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 14 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen ställer sig positivt till förslaget och välkomnar att staden samlar arbetet på området ytterligare med en särskild handlingsplan mot rasism. Det är viktigt med central samordning och vägledning i dessa frågor. Enligt förslaget ska förvaltningar och bolag utveckla egna mål och aktiviteter inom ramen för arbetet – det bör övervägas om det ska finnas ett centralt stöd, eller någon form av samordning, i den processen för förvaltningar och bolag som så önskar. Till det bör läggas den synpunkt några bolag lyft, nämligen att det kan finnas begränsningar i möjligheten att sätta upp mål och genomföra insatser inom vissa områden givet verksamhetsinnehållet och rådighetsfrågan.

Utöver det vill koncernledningen föreslå en justering i beslutsmeningen för att tydliggöra att även moderbolaget Stockholms Stadshus AB för egen del ska anta policyn.

Som ärendet är skrivet nu rör det bl.a. följande förslag till beslut:

2. Stockholms Stadshus AB begärs att uppmana samtliga bolagsstyrelser inom koncernen att anta Handlingsplan mot rasism enligt bilagan.

Koncernledningen föreslår en justering i beslutsmening 2 till:

2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att för egen del anta samt även ge samtliga bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att anta Handlingsplan mot rasism enligt bilagan.”

Underremiss

Stockholm Business Regions remissvar har i huvudsak följande lydelse

Handlingsplanen mot rasism utgör ett angeläget styrdokument för att stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Stockholm Vatten och Avfalls remissvar har i huvudsak följande lydelse

Stockholm Vatten och Avfall AB ställer sig positivt till alla aktiviteter som bidrar till att motverka att barn och unga utsätts för rasism. Bolagets uppdrag och verksamhet är av sådan art att bolaget ser begränsningar i genomförande inom detta specifika område då verksamheten bedrivs inom slutna anläggningar. Dock blir detta arbetet en naturlig del i vidareutvecklingen av bolagets processer kopplat till bland annat praktikplatser och feriejobb.

Stockholm Vatten och Avfall ser positivt på samverkan med civilsamhället men ser viss begränsning i genomförande inom området då bolagets verksamhet bedrivs inom slutna anläggningar. Ett rättighetsbaserat arbetssätt i medborgar- och kunddialoger blir av stor vikt.

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse

Svenska Bostäder ställer sig bakom förslaget. Bolaget vill lyfta fram att det är positivt att kunskapsunderlag och utbildningsmaterial tas fram centralt i staden för att sedan användas av alla förvaltningar och bolag. Grundläggande digitala utbildningar är ett kostnadseffektivt sätt att säkerställa en gemensam bra bas.

Stockholm Parkerings remissvar har i huvudsak följande lydelse

Stockholm Parkering ställer sig positivt till handlingsplanen och ser modellen vilken Stadsledningskontoret utvecklat som ett gediget verktyg för att stödja och strukturera arbetet. Bolaget bedömer att modellen kan tillämpas för att systematiskt integrera arbetet mot rasism i den ordinarie verksamheten, där konkreta mål och aktiviteter kommer att formuleras utifrån både handlingsplanens riktlinjer och stadens budget.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB remissvar har i huvudsak följande lydelse

Micasa Fastigheter ställer sig i det hela positivt till förslaget och har inga ytterligare kommentarer.

Stockholmshems remissvar har i huvudsak följande lydelse

Stockholmshem ser positivt på och ställer sig bakom framtagna handlingsplan mot rasism. Bolaget ser också positivt på att det tas fram ett gemensamt utbildningsmaterial som kan användas av stadens förvaltningar och bolag.

S:t Erik Markutvecklings remissvar har i huvudsak följande lydelse

Bolaget anser att handlingsplanen är väl genomarbetad med ett tydligt syfte och mål. S:t Erik Markutveckling AB är positivt till att det antas ett samlat styrdokument för stadens arbete mot rasism och har inget ytterligare att erinra.

SISABs remissvar har i huvudsak följande lydelse

SISAB välkomnar stadens handlingsplan för arbetet mot rasism. Bolaget kommer under 2025 att utveckla arbetet och utbildningsinsatser inom området.

Bostadsförmedlingens remissvar har i huvudsak följande lydelse

Bolaget välkomnar handlingsplanen som ett stöd i arbetet att uppfylla kommunfullmäktiges mål om att staden ska motverka rasism. Bostadsförmedlingen uppskattar att staden sammanhåller och vägleder arbetet i dessa viktiga frågor, men även om förvaltningar och bolag förväntas formulera egna mål och aktiviteter för arbetet så hade bolaget gärna sett att handlingsplanen varit något mer konkret med tydligare exempel på aktiviteter kopplade till de utpekade utvecklingsområdena.

Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse

Stokab ser särskilt positivt på de planerade evidensbaserade utbildningsinsatserna som ska riktas till stadens medarbetare enligt handlingsplanen. Stokab ser som helhet positivt på förslaget till handlingsprogram mot rasism och förordar att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna detsamma.

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse

Familjebostäder ställer sig bakom förslaget till handlingsplan för arbete mot rasism. Bolaget är positivt till att staden centralt tar fram kunskapsunderlag och utbildningsmaterial, vilket möjliggör en samsyn inom staden. Nätverket för mänskliga rättigheter är därtill en värdefull arena för diskussion och lärande mellan bolag och förvaltningar.

Stockholms Hamns remissvar har i huvudsak följande lydelse

Bolaget ställer sig bakom remissutgåvan av handlingsplan för arbete mot rasism. Bolaget anser att förslagen i initiativärendet är bra och ger förutsättningar för att motverka rasism och diskriminering. Dessa frågor är av stor vikt och integreras i verksamhetsplaneringen övergripande (t ex i arbetet med att motverka kränkande särbehandling och diskriminering).

Bolaget har dock mycket liten eller ingen rådighet att: Motverka att barn och unga utsatts för rasism; samt: Stärka samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism.

Bolaget bör därför inte behöva formulera egna mål och aktiviteter i verksamhetsplaneringen kring dessa områden.

Kulturhuset Stadsteaterns remissvar har i huvudsak följande lydelse

Kulturhuset Stadsteatern ställer sig bakom programmet i dess helhet - och har inget att tillföra.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030:s yttrande daterat den 20 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Inledning

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 har beretts tillfälle att svara på remiss om Stockholms stads utkast till handlingsplan mot rasism.

Rådet för Agenda 2030 välkomnar att Stockholms stad har tagit fram ett program för mänskliga rättigheter och nu är i arbetet med att ta fram olika handlingsplaner för att göra verklighet av detta program. En handlingsplan mot rasism är en viktig del i detta. Hela arbetet går i linje med målen i Agenda 2030, då respekt för mänskliga rättigheter är grundläggande och avgörande för att målen i Agenda 2030 ska kunna uppnås.

En handlingsplan mot rasism är ett viktigt steg, då utsatthet för rasism kan leda till andra former av utsatthet och inte minst ett utanförskap i samhället. Utanförskap är skadligt, inte bara för den individuella personen utan för samhället i stort, och går emot agendans centrala princip om att inte lämna någon utanför.

Övergripande kommentarer

Rådet för Agenda 2030 är på en övergripande nivå positiva till utkastet till handlingsplan. Mer specifika kommentarer finns att ta del nedan. Vi har dock ett par övergripande kommentarer kring handlingsplanen som helhet:

Hur länge sträcker sig handlingsplanen? Det framgår inte av utkastet när målen förväntas vara uppfyllda.

Det framgår inte heller när vissa aktiviteter ska genomföras. Rådet inser att allt inte kan genomföras samtidigt, därför vore det bra att i handlingsplanen konkretisera när olika åtgärder planeras att genomföras. Rådets rekommendation är att sätta konkreta, mätbara mål och tidsaspekter för när dessa ska vara uppfyllda för att på så sätt löpande utvärdera arbetet under processens gång och kunna se vilken effekt stadens insatser får mot rasism. Ett förslag är att ha årliga fokusområden på strukturell, individuell och institutionell nivå.

Det framgår inte heller hur uppföljningen av genomförandet av handlingsplanen ska ske och vem som ska vara huvudansvarig för detta. Rådet skulle föreslå ett system med en regelbunden uppföljning om hur arbetet för att nå målen går, exempelvis vartannat år, med en större utvärdering när tiden för handlingsplanens genomförandehar gått ut.

Det framgår att det är vissa former av rasism som särskilt kommer att uppmärksammas i samband med arbetet med handlingsplanen. Här önskar Rådet att även anti-asiatisk rasism uppmärksammas särskilt.

Rådet konstaterar att det har gjorts en undersökning om antisemitism i stadens skolor 2022. Detta är givetvis positivt, men liknande undersökningar bör göras vad gäller övriga former av rasism också.

Rådet önskar se en redogörelse i handlingsplanen för hur staden säkerställer att personal och ledning speglar samhällets mångfald inom stadens verksamheter. Om detta finns redovisat i handlingsplanen, kan det också följas upp under tiden handlingsplanen genomförs.

Rådet anser att handlingsplanen mot rasism bör vara tillgänglig för samtlig personal i staden och uppmärksammas systematiskt.

Slutligen anser Rådet att ett rapporteringssystem ska skapas, dit medborgare kan anmäla rasistiska incidenter anonymt. Det ska finnas en tydlig process för detta, inklusive ett säkerställande att stadens medborgare får informationen om systemet och dess syfte. Anmälningarna bör analyseras för att identifiera mönster och förbättringsområden.

Kommentarer kring specifika delar i handlingsplaner

Vad är rasism?

I detta avsnitt önskar Rådet ett förtydligande vad gäller hur rasism påverkar ohälsa hos människor. I nuläget står det att rasism ”kan öka riskerna för ohälsa”. Rådet anser att detta bör förtydligas till ”ökar riskerna för ohälsa”. Även om det säkerligen finns individer som klarar av att inte må dåligt av rasism, vet vi på det stora hela att det de facto ökar risken, såväl vad gäller exempelvis minoritetsstress som att eventuellt inte få tillgång till rätt vård.

Olika former av rasism – islamofobi

Här saknar Rådet för Agenda 2030 särskilda skrivningar om barns utsatthet för islamofobi. Detta finns dokumenterat i rapporter från Rädda Barnens ungdomsförbund, Rädda Barnen och civilsamhällets rapport till FN:s barnrättskommitté.

Öka kunskapen om rasism och diskriminering

Rådet för Agenda 2030 skulle här vilja se ett förtydligande om att de utbildningsinsatser som ämnas genomföras ska vara obligatoriska för alla anställda inom staden. Detta kanske är meningen men som det är formulerat nu finns det en risk att utbildningar kan vara frivilliga att delta på eller att inte alla anställda inom staden får ta del av dessa.

Stärka samverkan med civilsamhället

Rådet för Agenda 2030 ser det som positivt att staten vill stärka samarbetet med civilsamhället i denna fråga. Det är ofta civilsamhället som, genom de målgrupper de möter, har mest kunskap om hur situationen ser ut idag. Agenda 2030-rådet skulle dock vilja se ett särskilt fokus på samarbete med ungdomsorganisationer, för att staden än bättre ska kunna fånga upp vad barn och unga upplever i sin vardag.

Rådet ser även ett behov av att understryka att staden har nolltolerans mot rasism i alla dess former.

För att få en korrekt bild av den faktiska spridningen av rasism i staden anser rådet att samverkan bör ske bredare än bara med civilsamhället. Rådet vill därför föreslå att staden bjuder in aktörer till ett eller flera sakråd om rasism för att både informera, upplysa och diskutera rasism i olika former, nivåer och i olika branscher.

Vidare i samma tema föreslår rådet att staden anordnar en antirasistisk dag om året där staden både internt med nämnder och bolagsstyrelser och externt gentemot medborgare lyfter och diskuterar rasism och konkretiserar hur arbetet mot rasism kan effektiviseras.

Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter

Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter yttrande daterat den 5 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteter tackar för möjligheten att yttra sig över förslaget till Stockholms stads handlingsplan mot rasism.

Rådet välkomnar att en handlingsplan tas fram och är överlag positiva till den föreslagna handlingsplanen. Rådet vill dock lyfta några delar som saknas samt aspekter som är viktiga för staden att ha med sig i det fortsatta arbetet mot rasism.

Till att börja med vill rådet lyfta vikten av att arbetet mot de särskilt uppmärksammade formerna av rasism; afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer; behöver anpassas utifrån deras respektive historia, problematik och uttryck. Rådet vill också påpeka att antisemitismen har särdrag som skiljer den från andra former av rasism.

Bland annat behöver de utbildningsinsatser för stadens medarbetare som föreslås beakta uttryckssätten hos de olika formerna av rasism samt deras olika historia. Gällande till exempel antisemitismen så skiljer den sig från annan rasism, vilket behöver belysas.

Därutöver vill rådet framföra hur viktigt det är att handlingsplanen är en plan mot alla former av rasism, inte enbart de fem särskilt utpekade formerna. Detta anser rådet skulle kunna förtydligas i handlingsplanen. All form av rasism måste bekämpas med kraft.

Rådet är positivt till insatser för att öka kunskapen hos chefer och medarbetare hur de ska agera och rapportera vid incidenter i stadens verksamheter. Här vill rådet påpeka

att det även finns ett behov av att öka kunskapen hos utsatta vart de kan vända sig samt att säkerställa att de får ett gott bemötande. Det finns till exempel en stor tveksamhet inom den judiska gruppen att rapportera incidenter på grund av en förväntan om att det inte kommer att tas på allvar. Detta är mycket allvarligt och arbetet behöver ses över och utvärderas för att få till stånd en förändring.

Det är positivt att utbildningsnämnden i samråd med kommunstyrelsen ska genomföra insatser för att motverka olika former av rasism i sociala medier och på digitala plattformar. Det skulle dock behövas fler åtgärder i handlingsplanen inom detta område samt tydliga mål och en problembeskrivning, där området med fördel kan lyftas ytterligare genom en egen rubrik.

Rådet vill lyfta fram vikten av att utvärdera insatser som görs i syfte att öka kunskapen om vad som fungerar. Därför är det viktigt att slå fast tydliga mål och utvärderingsbara aktiviteter. Rådet undrar också hur staden kommer att hantera situationer där verksamheter agerar i strid med handlingsplanen eller underlåter att agera vid rasism.

Det är viktigt att innehåll och krav i den diplomering/certifiering av verksamheter som föreslås säkerställer att en verksamhet som diplomerats har hög kvalitet i sitt arbete. När det gäller arbete mot antisemitism vill vi också understryka att verksamheterna behöver lära sig om samtida antisemitism och konkret implementering av IHRA:s definition av antisemitism.

Rådet anser att skrivningen om att ”nämnder och bolagsstyrelser ska synliggöra för stockholmaren att stadens verksamheter är trygga rum för alla och att staden aktivt arbetar för att motverka alla former av rasism” är otydlig. Det behövs ett förtydligande av hur detta ska synliggöras.

Vidare vill rådet lyfta fram att staden är en stor bidragsgivare till organisationer i Stockholm. Här bör arbetet mot rasism kopplas till stadens demokrativillkor.

I den beskrivning som finns av rasism mot samer så saknar rådet en del perspektiv som bör lyftas i planen. Det handlar om att samerna under lång tid utsattes för assimilering, att risken för hatbrott ökar när samiska rättigheter erkänns eller uppmärksammas och att trakasserier och mobbing upplevs även utanför skolan, i det offentliga rummet. Rådet vill också påpeka att handlingsplan för nationella minoriteters och urfolks rättigheter som omnämns bör benämnas som handlingsplan för nationella minoriteters och urfolket samernas rättigheter.

Slutligen vill rådet lyfta fram behovet av att staden aktivt följer upp att innehållet i handlingsplanen genomförs och att ingen av stadens verksamheter agerar i strid med handlingsplanen eller underlåter att agera vid rasism.

Antidiskrimineringsbyråerna Stockholm Norr och Syd

Antidiskrimineringsbyråerna Stockholm Norr och Syds yttrande har i huvudsak följande lydelse.

1. Inledning

Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Norr och Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd ("ADB:erna") välkomnar möjligheten att yttra oss gällande förslaget. Förslaget har i huvudsak granskats utifrån ett antidiskrimineringsperspektiv, men också utifrån byråernas perspektiv som röst- och rättighetsbärande civilsamhällesorganisationer.

ADB:erna tillstyrker förslaget på ny handlingsplan i stort, och ser mycket positivt på att staden vill utveckla sitt arbete mot rasism.

Nedan följer våra synpunkter för specifika delar av handlingsplanen.

2. Öka kunskapen om rasism och diskriminering

Vi ser positivt på förslagen om att utforma utbildningar som riktar sig till stadens medarbetare. Kunskapshöjande insatser om rasism, diskriminering och hatbrott riktade till stadens anställda är en förutsättning för att aktivt motverka rasism. Trots vår positiva inställning till utbildningsinsatserna ser vi en risk med att de föreslagna certifieringarna riskerar att bli symboliska engångsinsatser om de inte kopplas till konkreta och långsiktiga förändringar. För att undvika detta bör utbildningarna inkludera en tydlig plan för hur lärdomarna ska implementeras i verksamheten samt hur dessa ska följas upp. Det är avgörande att dessa insatser är en del av en bredare strategi för verklig inkludering och förändring.

Vi vill också betona vikten av att planeringen, framtagandet av materialet och genomförandet av insatserna bör göras av kvalificerade utbildare med djupgående kunskap i ämnena och i samverkan med berörda grupper och stadens civilsamhällsorganisationer. Utbildningarna måste utgå från ett normkritiskt och intersektionellt perspektiv. Vidare bör en oberoende aktör anlitas för att ge ett objektiva perspektiv och identifiera brister som interna utbildare kanske inte ser. Externa aktörer kan utmana etablerade normer och säkerställer att förändringsarbetet blir transparent och effektivt.

Vi är positiva till att Kommunstyrelsen, stadens nämnder och bolag ska öka medvetenheten hos chefer och medarbetare om rapportering och agerande rörande rasism. Som ADB:er ser vi ofta en avsaknad av kunskap gällande upptäckten och hanteringen av förekommande diskriminering. Utbildning om normkritik, diskriminering och rasism, inklusive utredningsskyldighet och aktiva åtgärder, bör därför integreras i stadens kompetensutvecklingsinsatser för medarbetare - på alla nivåer. Detta kan bidra till att skapa en medvetenhet om osynliga normer och hur dessa påverkar både bemötande och beslutsfattande. Det bidrar också till ökad kännedom om diskrimineringslagen hos medarbetare och hur denna på bästa sätt efterlevs.

Vi ser positivt på att det ska ske en kunskapsinsamling genom att mäta och följa upp upplevelser av rasism, diskriminering och hatbrott. Dock är det fortsatt oklart för oss hur och när staden avser att göra denna kunskapsinsamling samt hur den ska följas

upp. Ett viktigt steg i en sådan kunskapsinsamling är att ha en regelbunden dialog med civilsamhället, experter och andra aktörer.

3.Motverka att barn och unga utsätts för rasism

Vi ser positivt på att staden särskilt har fokuserat på rasism bland unga i sin handlingsplan. Utifrån ADB:ernas arbete, där vi ofta kommer i kontakt med skolor där rasism och diskriminering förekommer, anser vi att det ofta saknas tillräcklig kunskap och vilja bland representanter för stadens skolor att hantera problem som relaterar till rasism. Det saknas ofta grundläggande kunskaper såsom vad begreppen rasism och diskriminering ens betyder. Därutöver anser ADB:erna att många skolor saknar tydliga rutiner och metoder för att hantera rasism och diskriminering, utan förlitar sig på att lärare och annan personal på eget bevåg ska hantera situationen. Det är därför viktigt att utveckla trygga sätt för eleverna själva att kunna prata/larma om rasism som sker på skolan, samt rutiner och metoder för personal att hantera rasism och diskriminering som sker på skolan. Vi ser därför särskilt positivt på att staden har som mål att utföra kunskapshöjande insatser för medarbetare i skolan. Det är viktigt att insatserna utförs av kvalificerade utbildare med aktuell och relevant forskning som utgångspunkt, som även kan hjälpa medarbetarna att bygga upp rutiner och metoder. Vi anser därför att insatserna ska koordineras med relevanta civilsamhällesorganisationer för att få fram ett så effektivt och målmedvetet utbildningsmaterial som möjligt. Vi betonar även vikten av att insatserna kontinuerligt följs upp och dokumenteras.

Vi välkomnar att staden har kartlagt antisemitism och ska använda underlaget till att ta fram åtgärder för den utbredda antisemitismen i skolor. Vi anser dock att det saknas mål för datainsamling av hur utbredd alla typer av rasism i Stockholms skolor är. Denna data hade varit värdefull för samtliga föreslagna mål i handlingsplanen, till exempel när nämnderna ska utveckla metoder och arbetssätt för att motverka diskriminering i skolorna. En effektiv och handlingskraftig åtgärd förutsätter kunskap. Vi föreslår därför att staden ska genomföra en utbredd kartläggning av alla typer av rasism med utgångspunkt i stadens elevers egna erfarenheter. Inspiration kan hämtas från Rädda Barnen som 2021 gav ut rapporten "Vuxna – vad gör dom?" vilken både fick med kvantitativa och kvalitativa data på elevers erfarenheter av rasism i skolor. Ett övergripande mål bör därför att vara att staden regelbundet ska utföra någon sorts undersökning i kommunens skolor.

4.Stärka samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism

ADB:erna är positiva till att staden vill stärka samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism, vilket är en förutsättning för att motverka diskriminering och rasism.

Vi ser dock att det behövs förtydligas vilka specifika mål som ska uppnås genom samverkan med civilsamhället samt hur dessa ska uppnås och följas upp. Ett förslag är att staden implementerar en utvärderingsprocess där civilsamhället kan ge input och feedback om hur väl samarbetet med staden fungerar och vilka förbättringsområden som finns.

Vidare ser vi att det är viktigt att staden samverkar med en bred representation av civilsamhällesorganisationer såsom representanter från olika etniska-, religiösa-, minoritets- och marginaliserade grupper samt civilsamhällets rättighetsorganisationer.

Om staden önskar stärka arbetet med civilsamhällesorganisationer behöver staden även säkerställa att det ges tillräckligt finansiellt stöd till civilsamhälleorganisationer som arbetar mot diskriminering och rasism. Detta kan inkludera bidrag, inköp av utbildningsinsatser, IOP eller långsiktiga partnerskap för olika projekt.

Slutligen önskar ADB:erna föra fram synpunkten att vi har haft det svårt att samverka med staden. Vi har ofta skickats runt och/eller inte fått något svar. Det har från stadens sida saknats fasta kontaktpunkter. Det bör dock påtalas att staden 2023 beslutade genom motion att förstärka samverkan med stadens ADB:er. Trots detta har ingen samverkan eller samarbete skett mellan staden och ADB:erna. Vi ser att de är av största vikt att sådan samverkan upprättas, särskilt om det är stadens önskan, som nämnt i handlingsplanen, att stärka samverkan med civilsamhället för att motverka diskriminering och rasism.

5.Genomförande och uppföljning

ADB:erna vill betona vikten av att genomförandet och uppföljningen sker på ett sådant sätt att handlingsplanen genomsyrar hela den kommunala verksamheten. Annars finns en risk att handlingsplanens effekter stannar vid allmängiltiga formuleringar i ett dokument. Det är givetvis viktigt att nämnder och bolagsstyrelser ska formulera egna mål och aktiviteter, men det bör även finnas ett tydligt stöd från experter och tjänstepersoner med kompetens inom området. Det stadsövergripande nätverk för mänskliga rättigheter som nämns är en positiv aspekt i uppföljningen och vidareutvecklingen av handlingsplanens mål. Vi ser gärna även en mekanism som gör det möjligt att granska handläggsplanens efterlevnad.

Vi är positiva till att fokus läggs på kunskap och datainsamling, se vidare resonemang under våra kommentarer till del 2 och 3.

Judiska församlingen i Stockholm

Judiska församlingen i Stockholms yttrande daterat den 21 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Judiska Församlingen i Stockholm (JFST) har beretts möjlighet att yttra sig över Stockholms Stads handlingsplan mot rasism. (KS 2024/1035).

JFST ställer sig positivt till att Stockholms Stad tar ett helhetsgrepp i fråga om bekämpandet av rasism och samtidigt betonar vikten av att differentiera mellan olika former av rasism inklusive antisemitism, då uttryck och drivkrafter skiljer sig åt. Förutsättningarna för ett sammanhållet och systematiskt arbete mot rasism förbättras genom att planen åskådliggör överlappningar med angränsande områden och styrdokument.

Allmänt om planens innehåll

JFST instämmer i vikten av kunskapsinsamling och behovet av att komplettera med olika former av undersökningar, även kvalitativa, för att öka förståelsen för och kunskapen om förekomsten av rasism i stadens verksamheter. Det gäller såväl brottsliga som icke-brottsliga former av rasism och antisemitism. Särskilt svåröverskådlig är lägesbilden på de digitala plattformarna där inte minst barn och ungdomar tillbringar mycket tid. För att förstå ungas verklighet och hur de exponeras för rasism räcker det inte med att undersöka den fysiska verklighet de befinner sig i exempelvis skolmiljön, samt viktigt att förstå hur de digitala och fysiska miljöerna interagerar med varandra.

Det är positivt att handlingsplanen lägger tonvikt vid evidensbaserade åtgärder. Därutöver behöver målgrupperna, särskilt barn och ungdomar, utbildas i medie- och informationskunnighet (MIK) för att öka motståndskraften vid desinformations- och påverkanskampanjer som syftar till att destabilisera, polarisera och ställa grupper och människor mot varandra.

Det är värdefullt att olika former av rasism behandlas både tillsammans och var för sig inom ramen för planen. Det tål dock att understrykas när termen ”antirasistisk” eller ”antirasism” används att det inom antirasistiska miljöer finns omvittnade och vanligt förekommande problem med antisemitism, som ofta benämns just ”antirasismens blinda fläck”. Antirasismen har brutits i två delar, en vänster- och en högerinriktad – som båda har blinda fläckar, skrev forskarna Tobias Hübinette och Christer Mattsson i DN 11 januari i år. Vi skulle därmed önska att antisemitismen skrivs ut tydligt även under rubrikerna i avsnittet med utvecklingsområden. Samt att ”antirasistisk” som beskrivning av en rörelse eller organisation inte per automatik tolkas som att kampen mot antisemitism omfattas. Likaså att rasism förekommer även mellan minoriteter som i sin tur är utsatta för rasism.

JFST ser positivt på att nämnder och bolagsstyrelser ska formulera egna mål och aktiviteter med utgångspunkt i handlingsplanen. Ett önskvärt mål vore att säkra och sträma upp tillämpningen av demokrativillkoret vid beviljandet av kommunala bidrag till kultur- och andra former av verksamhet. Det behövs tydligare kriterier, ökade kunskaper och resurser för att göra bakgrundskontroller. Om aktörer som sprider rasism / agerar rasistiskt beviljas offentliga bidrag urholkar det trovärdigheten i stadens arbete mot rasism i stort. När demokrativillkor har skärpts visavi trossamfund och civilsamhälle – en utveckling i positiv riktning – så är det naturligt att kraven skärps även för andra aktörer som erhåller offentliga bidrag.

Certifiering eller diplomerings av verksamheter efter genomförd utbildning inom olika former av rasism är en god idé så till vida att det kan sporra till förbättringar och bli normerande. Samtidigt behöver det försäkras att certifieringen har substans, kraven behöver specificeras och utfallet behöver följas upp. Det finns en risk för att diplomerings blir en vilseledande kvalitetsstämpel. Såväl för när det gäller uppföljning av certifieringar som andra insatser i stadens regi behöver det finnas anmälningsfunktioner och tydliga rutiner för att hantera överträdelser. Konkret: om

en certifierad person ertappas med att uttrycka sig rasistiskt så måste certifieringen hävas för att den inte ska ha omvänd effekt.

Fokus på barns och ungas utsatthet är viktigt och välmotiverat, samt att de görs delaktiga i arbetet mot rasism. Dock vore det önskvärt med ett tillägg till ”Trygga och tillitsfulla relationer till vuxna är en skyddsfaktor för att förhindra att barn utsätts för rasism.” Skyddseffekten förutsätter att de vuxna har den kunskap som behövs för att identifiera rasismen när den sker och har verktyg och rutiner (i skolvärlden) för att hantera den.

Specifikt gällande antisemitism

Antisemitismen sammanfattas väl i planen. Avsnittet är kort men väl avvägt och benämner även den israelbetonade antisemitismen, ett viktigt bidrag till dess synliggörande då denna form av antisemitism är den mest utmanande att hantera, givet att situationen i Mellanöstern är mer instabil än någonsin med pågående krig och stor osäkerhet kring framtiden. Vi vet sedan tidigare att förekomsten av öppet judehat ökar vid ökad oro i området. Sedan 7 oktober 2023 har denna utveckling skenat och likaså utmaningarna att hantera oförståelse inför gränsen mellan legitim Israelkritik och antisemitism.

Det är en viktig signal att IHRA-definitionen omnämns och bekräftas då den antagits av Stockholms Stad liksom av regeringen och en rad andra institutioner och aktörer. Dessvärre har den inte ännu gjort önskat avtryck i verkligheten. Då denna internationellt vedertagna definition ofta varit föremål för debatt och ifrågasättande så behövs en plan för förankring och implementering av de riktmärken som anges. Definitionen kan inte ha avsedd verkan om missuppfattningar att syftet skulle vara att kväsa Israelkritik eller okunskap om att definitionen tar hänsyn till kontext får dominera förhållningssättet istället för förutsättningslös dialog om den faktiska innebörden av definitionen och tolkningsfrågor som kan uppstå.

Möjligen hade judehatiska konspirationsteorier elasticitet kunnat förtydligas. Konspirationsteorier om judisk makt som förklaringsmodell för samtida samhällskriser och konflikter undergräver även tilltron till samhällets institutioner och demokratin vilket drabbar inte bara judar utan samhället i stort. Eventuellt kunde denna aspekt ha lyfts fram för att tydliggöra att antisemitismen frodas och fyller en destruktiv funktion även där inga judar finns.

Gällande undersökningen av antisemitismen i Stockholms Stads skolor som genomfördes 2022 och genomförande av föreslagna åtgärder bör urvalet av åtgärder bedömas i ljuset av händelse- och samhällsutvecklingen sedan 7 oktober 2023. Vi erfar att verkligheten i klassrummen har försämrats och förändrats drastiskt sedan dess på många håll.

Judiska ungdomsförbundet

Judiska ungdomsförbundets yttrande daterat den 13 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Allmänt

Judiska Ungdomsförbundet i Sverige (JUS) ställer sig generellt positiva till Stockholms stads handlingsplan mot rasism. Vi ser det som ett viktigt steg för att skapa en tryggare och mer inkluderande stad för alla medborgare. Nedan redogör vi för de delar av handlingsplanen vi stödjer och vill understryka, samt lämnar inspel på ytterligare förbättringar.

Positiva aspekter i handlingsplanen

IHRA-definitionen

JUS välkomnar att Stockholm stad tydligt utgår från IHRA:s (International Holocaust Remembrance Alliance) arbetsdefinition av antisemitism. Detta är en god utgångspunkt för att effektivt kunna identifiera och motverka antisemitism i alla dess former. Samtidigt krävs det vid avkodning av antisemitiska budskap en flexibel bedömningsförmåga, där avsändare, mottagare och kontext är av stor vikt. Det går inte att endast luta sig mot en definition utan arbetet behöver vara kontextuellt och anpassningsbart.

Utbildningsinsatser riktade mot stadens medarbetare (sid 9)

Vi uppskattar att handlingsplanen innefattar utbildningsinsatser för att öka kunskapen om olika former av rasism. Här vill vi dock påminna om vikten av att tydliggöra antisemitismens unika historia och uttryckssätt. Denna skiljer sig avsevärt från andra former av rasism och bör framhävas som en egen kategori.

Metoder för att möta upplevelser av rasism, diskriminering och hatbrott (sid 10)

Vi stödjer kommunens avsikt att se över och utveckla metoder för att hantera och följa upp upplevelser av rasism och hatbrott. Detta är av stor vikt, särskilt då judiska individer ofta uttrycker tveksamhet till att rapportera incidenter på grund av bristande förtroende för att deras upplevelser tas på allvar. Vi föreslår en specifik utvärdering av denna problematik och framtagande av förbättrade rapporteringssystem.

Åtgärder mot antisemitism i Stockholms skolor (sid 11)

Det är mycket positivt att handlingsplanen föreslår samråd med judiska organisationer kring konkreta åtgärder utifrån kartläggningen om antisemitism i Stockholms skolor. Vi ser detta som ett viktigt steg för att förstå och motverka antisemitism bland unga. Situationen för många unga judar i skolorna i Stockholm är akut, där vi regelbundet får vittnesmål till oss om antisemitiska incidenter som skolorna är oförmögna att hantera eller följa upp. Tyvärr vet vi även att antisemitism finns bland de skolor som saknar judiska elever, vilka ofta agerar visseblåsare. Detta leder till ett stort mörkertal kring antisemitiska attityder och uttryck som får passera

obemärkt förbi. Sedan kartläggningen gjordes har situationen förändrats drastiskt och vi uppmanar staden att ha detta i åtanke vid framtagande av åtgärder.

Digitala plattformar och sociala medier (sid 11)

Vi uppskattar att handlingsplanen adresserar rasism på digitala plattformar och föreslår insatser för att motverka hat och diskriminering online. Här vill vi framhålla vikten av att dedikera en egen sektion i handlingsplanen åt detta område, med tydligare mål och problembeskrivningar. Antisemitism på digitala plattformar är ett ständigt växande problem som behöver specifika och fokuserade åtgärder.

Evidensbaserade åtgärder

Att handlingsplanen lägger vikt vid evidensbaserade metoder ser vi som mycket positivt. Detta är avgörande för att uppnå effektiva och meningsfulla resultat.

Förbättringsförslag och övriga inspel

Utvärdering av insatser mot antisemitism

Vi efterfrågar att specifika insatser mot antisemitism regelbundet utvärderas. Vad fungerar, och vad fungerar inte? Skapa tydliga mål och utvärderingsbara aktiviteter för att kunna mäta effekten av dessa insatser.

Diplomering och certifiering av verksamheter (sid 9)

Förslaget om diplomering/certifiering av verksamheter som genomfört utbildningar är intressant, men vi vill se ett förtydligande av kraven för certifiering. Tröskeln för att bli certifierad måste vara tillräckligt hög för att inte skapa en falsk kvalitetsstämpel. Det är viktigt att utbildningen omfattar samtida antisemitism.

Trygga rum och synlighet av stadens arbete (sid 10)

Formuleringen ”stadens verksamheter är trygga rum för alla” är för vag. Vi föreslår att det tydliggörs hur detta ska uppnås och kommuniceras.

Referensgrupper med civilsamhället

Vi anser att samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism bör organiseras separat för varje form av rasism. Att klumpa ihop alla former av rasism riskerar att leda till ett ytligt och mindre effektivt arbete. Ett separat fokus möjliggör större precision och djup.

Arbetet mot antisemitism inom antirasistiska organisationer

Det är viktigt att påminna om att ingen grupp är immun mot att sprida rasism. JUS har uppmärksammat fall av antisemitism inom antirasistiska rörelser, vilket är oroväckande och riskerar att sudda ut antisemitism från den antirasistiska diskursen. Detta är ett område som behöver adresseras tydligt.

Samordning med regeringens handlingsplan

JUS föreslår att Stockholms stads handlingsplan mot rasism samordnas med regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott. En sådan samordning skulle möjliggöra en enhetlig strategi och effektivare användning av resurser, samtidigt som den stärker arbetet på både lokal och nationell nivå.

Demokrativillkor och kommunal bidragsgivning

JUS anser att arbetet mot rasism tydligare bör kopplas till demokrativillkoret i kommunens bidragsgivning. Det är centralt att organisationer som erhåller kommunalt stöd inte uttrycker eller sprider rasism, inklusive antisemitism. Vi efterlyser ett tydligt regelverk samt konkreta metoder för att säkerställa att detta efterlevs.

Mekanismer för anmälan och uppföljning av överträdelser

Det bör klargöras vilka funktioner som kommer att finnas på plats för att anmäla överträdelser av handlingsplanen, både internt inom kommunens verksamheter och externt från medborgare. Vi vill också veta vilka konsekvenser som kan förväntas om kommunen själv agerar i strid med planen, exempelvis genom att ge bidrag till verksamheter som uttrycker rasism. En tydlig struktur för uppföljning, sanktioner och lärandeprocesser är avgörande för handlingsplanens trovärdighet och genomförande.

Länsstyrelsen Stockholm

Länsstyrelsen Stockholm yttrande daterat den 3 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Länsstyrelsen välkomnar förslaget att Stockholms stad tagit fram en handlingsplan för arbetet mot rasism. Länsstyrelsen delar stadsledningskontorets bedömning att det är angeläget att staden antar ett styrdokument som kan stärka, utveckla och samla stadens arbete för att bekämpa alla former av rasism.

Att handlingsplanen samlas under ett bredare program för mänskliga rättigheter är betydelsefullt utifrån en hållbarhetssynpunkt, då det bidrar till ett helhetsperspektiv utifrån Agenda 2030 och principen att ingen ska lämnas utanför. Det är av särskilt betydelse, med hänvisning till Stadsledningskontorets bedömning att det tidigare arbetet till viss del varit fragmentiserat och genomförts i stuprör.

Länsstyrelsens huvudsakliga synpunkter:

- det saknas en koppling till ett rättighetsbaserat arbetssätt i plan för genomförande och uppföljning.
- analys och beskrivning av strukturell rasism återspeglas inte i handlingsplanens förslag till åtgärder.
- behov av statistiska underlag/jämlikhetsdata lyfts fram som centralt, men det saknas tydliga insatser och plan för uppföljning.

Rekommendationer:

Handlingsplanen saknar en koppling till det rättighetsbaserade arbetssättet, vilket bör vara dess utgångspunkt, med hänvisning till att den hänger samman med stadens program för mänskliga rättigheter. Alla offentliga aktörer bär ett gemensamt och enskilt ansvar för att de mänskliga rättigheterna respekteras, skyddas och realiserar.

Därför tillämpar länsstyrelserna ett rättighetsbaserat arbetssätt som är en internationellt beprövad metod för att ta hänsyn till de mänskliga rättigheterna i pågående verksamhet. Länsstyrelserna arbetar främjande för att fler aktörer i länen ska använda det rättighetsbaserade arbetssättet. Metoden används också i arbetet mot rasism såsom i Länsstyrelsens metodstöd för en antirasistisk praktik, ”Jämlikhet i praktiken”.

Analys och beskrivning av strukturell rasism återspeglas inte i förslag till åtgärder. Handlingsplanen innehåller beskrivningar av insatser och åtgärder utifrån olika gruppers upplevelser av rasism. Länsstyrelsen anser att kunskapsinsamling kan bidra till mer än att enbart öka kunskapen om upplevelser av rasism och diskriminering och hatbrott. När rasism förstås strukturellt, som något som påverkar människors åtnjutande av mänskliga rättigheter, är upplevelser av rasism bara ett mått. Människor kan tilldelas mindre resurser och bemötas sämre kopplat till rasism utan att veta om det själva. Därför behöver uppföljningar göras löpande som visar på faktiska utfall mellan olika grupper. Länsstyrelsen saknar en beskrivning av hur staden ämnar följa upp handlingsplanen mot rasism med stöd av statistiska underlag. Det skulle behövas en tydligare vägledning för kommunerna.

RFSL Stockholm och RFSL Ungdom Stockholm

RFSL Stockholms och RFSL Ungdom Stockholms yttrande daterat den 12 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning av vårt ställningstagande

RFSL Stockholm och RFSL Stockholm Ungdom stödjer kommunstyrelsens förslag om att inrätta en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla Stockholm stads arbete mot rasism och riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Därför tillstyrker vi att handlingsplanen antas med följande tillägg.

Motivering

Vi välkomnar det grundläggande initiativet att staden arbetar aktivt med insatser mot rasism och att denna handlingsplan tagits fram för att stärka arbetet. Vi har dock en övergripande kommentar gällande hur rasism förstås i handlingsplanen och två kommentarer till de prioriterade områdena.

Övergripande kommentar: En intersektionell förståelse av rasism

Även om detta är en handlingsplan specifikt mot rasism, är det viktigt att inte definiera begreppet för snävt och bortse från de många andra villkor som bidrar till att forma personer som riskerar att utsättas för rasismens livsvillkor. Aspekter som kön, ålder, sexualitet, klass, funktionsvariation och religiositet har avgörande betydelse för hur en person upplever rasism och hur rasism tar sig uttryck och en intersektionell förståelse av rasism måste vara central i handlingsplanen och i de utbildningar som är nödvändiga för att höja kompetensen på detta område. Vi anser att det är mycket bra att specifika definitioner av olika typer av rasism finns med i handlingsplanens

inledning, men att det är nödvändigt att dessa nyanseras ytterligare genom att en förståelse av hur rasistiska strukturer samverkar med andra normer och strukturer i samhället.

Kommentarer till de prioriterade utvecklingsområden

1. Fokusområdena behöver inkludera fler åldrar

Att skydda barn och unga mot rasism är ett prioriterat område i handlingsplanen, vilket vi självklart ser som positivt. Men det blir en märklig tomhet och tystnad om det hat, förtryck och rasism som vuxna får utstå och vi menar att vi behöver vara ambitiösa på alla områden. Därför menar vi att det är viktigt att inkludera insatser som också synliggör och motverkar rasism mot vuxna/äldre.

2. Samverkan med civilsamhället

Vi anser att det är mycket positivt att handlingsplanen lyfter vikten av samverkan med civilsamhället när det gäller att bekämpa alla former för rasism. Civilsamhället spelar en central roll i arbetet att motverka rasism och diskriminering och det bör avsättas medel för att civilsammansorganisationer kan utöka sitt arbete mot rasism och andra begränsande normer. Samtidigt är det viktigt att understryka att kampen mot rasism angår alla och behöver integreras och prioriteras i alla stadens verksamheter.

Med dessa kommentarer tillstyrker RFSL Stockholm och RFSL Ungdom Stockholm remiss av Handlingsplan för arbete mot rasism (KS 2024/1035).

Rädda Barnen Öst

Rädda Barnen Östs yttrande yttrande daterat den 21 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Inledning

Rädda Barnen har beretts möjlighet att svara på remiss angående Stockholms stads Handlingsplan för arbete mot rasism KS 2024/1035. Rädda Barnen svarar på remissen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som grund samt vår erfarenhet och kunskap inhämtad från våra verksamheter med barn och unga i Stockholm stad. Till stöd i tolkningen av barnkonventionen använder sig Rädda Barnen främst av uttalanden från FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté). Som världens största självständiga barnrättsorganisation med sin utgångspunkt i barnets mänskliga rättigheter tar Rädda Barnen avstånd från alla former av rasism.

Sammanfattning

Rädda Barnen har ett positivt helhetsintryck av handlingsplanen och de föreslagna utvecklingsområdena. Ur ett barnrättsperspektiv vill Rädda Barnen särskilt lyfta:

- Barns delaktighet i stadens arbete mot rasism

- Barnvänliga klagomålssystem
- Barn och ungas vittnesmål om rasismen i Stockholm

Rädda Barnen anser att den förslagna handlingsplanen är omfattande och innehåller relevanta satsningar. Rädda Barnen välkomnar stadens särskilda fokus på barns utsatthet för rasism. Rädda Barnen välkomnar även inkluderingen av olika former av rasismer. Att staden vill satsa på barns trygghet både i fysiska verksamheter och i barns digitala liv är mycket positivt. Att satsningen omfattar åtgärder inom alla nämnder och bolag visar på att staden vill ta ett välbehövligt strukturellt helhetsgrepp om frågan.

Rädda Barnens generella kommentarer om barns delaktighet och barnvänliga klagomålssystem

Rädda Barnen välkomnar skrivelsen om att ta in barns åsikter i arbetet mot rasism. Barns delaktighet i beslut som berör dem är inte bara en resurs för samhället utan också en rättighet. En möjlig brist i framtagandet av handlingsplanen är huruvida barn getts chansen att dela sina åsikter om handlingsplanen och dess genomförande eller inte.

Rädda Barnen har lång erfarenhet av att lyssna in barns åsikter. I rapporten Vuxna vad gör dom? från 2021, ger barn rekommendationer till vuxna gällande barns utsatthet för rasism och råden är tydliga:

- 1) Ingrip så fort du ser rasism – men gör det varsamt.
- 2) Uppmärksamma rasism genom att lyssna, förstå och respektera barns känslor.
- 3) Föregå med gott exempel för att visa barn hur de kan agera antirasistiskt.

2023 samlade Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF) in barn och ungas röster om erfarenheter av islamofobi i en nationell enkät.

“Min mamma får uppleva mest elaka människor för att hon får sjal. Men jag och min lillebror har blivit kallade terrorister redan, och några har varit elaka för att vi är svarta.” (Enkät svar, Kan vi prata om islamofobi 2023:7)

En annan svarande berättar:

Jag blir jätteledsen när någon försöker dra av min mamma sjalen, eller skriker på henne, eller spottar på henne. Då blir jag ledsen och arg och vill gråta men jag gör inte det. De gör aldrig något mot min mamma när min pappa är med, kanske vågar de inte då. (Enkät svar, Kan vi prata om islamofobi 2023:14)

FN:s barnrättskommitté har rekommenderat Sverige att säkerställa barnvänliga klagomålssystem när det gäller just diskriminering och rasism. Staden bär därmed utifrån denna rekommendation se över vilka klagomålssystem som finns för barn i staden, hur tillgängliga de är och om barn har kännedom om dessa. Detta gäller inte

minst hur barn i skolan ska kunna rapportera diskriminering och utsatthet. I rapporten till barnrättskommittén i Geneve och i barnens samtal med kommittén lyfte de rasism i skolan och avsaknaden av en hållbar rapporteringsstruktur. Något som även Rädda barnen inom våra verksamheter uppmärksammat. Att invånare, inklusive barn, kan överklaga och rapportera när deras rättigheter har kränkts av staten och dess myndigheter är viktigt för att rättigheterna ska ha ett värde.

Kommentar till Utvecklingsområde - Öka kunskapen om rasism och diskriminering i handlingsplanen

I stadens arbete med att öka kunskapen om rasism och diskriminering ser Rädda Barnen ett behov av att satsa särskilt på skola (via utbildningsnämnden), barns utsatthet för rasism, samt vuxna och stadens ansvar att förebygga och förhindra att barn utsätts för rasism och diskriminering. Rädda Barnen har tillsammans med barn, tagit fram material om barns utsatthet för rasism. Vägledningen Prata om rasism används av Skolverket och ingår i Forum för levande historias kunskapsbank Demokratistegen. Organisationens material för lärare i mellanstadiet ger konkreta verktyg för hur skolpersonal praktiskt kan lyfta ämnet med eleverna i klassrummet. Det förebyggande arbetet mot rasism i skolan är central för att motverka alla former av diskriminering.

Att arbetet sker systematiskt och återkommande, oavhängigt maktskifte och organisationsförändringar, är av största vikt för att garantera invånarnas rättigheter.

Barn har rätt till skydd från våld, vilket innefattar alla former av fysiskt och psykiskt våld. Rädda Barnen välkomnar skrivelsen ”Att barn och unga känner sig trygga och inte utsätt för rasism i vare sig staden fysiska verksamheter eller digitala plattformar är särskilt prioriterat.” Rädda Barnen vill särskilt lyfta vikten av att detta framkommer i samverkan med nämnder och stadens samverkanspartner, i synnerhet väktarbolag och polisen.

Barn och anställda i Rädda Barnens verksamhet På Lika Villkor i Järva stadsdelsområde vittnar om bristande kompetens hos stadens väktarbolag samt polisen i mötet med barn. Återkommande vittnesmål om att barn blir utpekade på grund av området de bor i, sin ålder och sitt utseende är beklämmande. Aktörer som Polis, ordningsvakter och väktare bör därför också stärkas i arbetet mot rasism, med fokus på kunskapshöjning, barns särskilda utsatthet och samverkan med civilsamhället så som handlingsplanen föreslår.

Kommentar till Utvecklingsområde - Motverka att barn och unga utsätts för rasism

I Rädda Barnens arbete är rasism en fråga som ofta dyker upp och diskuteras i verksamheter med barn och unga. Det handlar om erfarenheter av rasistiskt bemötande i skolan från lärare, rasism och diskriminering på arbetsmarknaden när unga söker jobb samt rasism i det offentliga samtalet kring ungdomarna från områden som exempelvis Husby och Rinkeby.

Många av barnen och föräldrarna talar även om ett rasistiskt bemötande och skepsis kring socialtjänstens arbete och upplever en stark oro och godtycklighet kring frågor om orosanmälningar. En annan stor diskussion är rasism i det offentliga utrymmet där barn, framför allt pojkar i åldrarna 14–15 år, blir visiterade och ifrågasatta av polis och väktare när de är på väg hem från skolan, rör sig i sitt område eller på väg till sina fritidsaktiviteter. Detta visar på ett problem med utpekande av barn utifrån hur de ser ut, upplevd bakgrund ihopkopplat med det område de bor i.

Ytterligare oroande vittnesmål vi hör då vi träffar barn och föräldrar i våra verksamheter är att de upplever att politiker och tjänstemän från stadens verksamheter anammat en stereotyp bild som reproduceras i media. Ett exempel på det är att deltagare i våra verksamheter som är pojkar kallas ”aggressiva” och ”kriminella”. Ett annat exempel är hur flickor som bär slöja blir ifrågasatta i skolan av lärare.

I Rädda Barnens verksamhet Min Framtid, som görs i samarbete med Stockholms stads arbetsmarknadsförvaltning Ung i Centrum, möter Rädda Barnen unga i åldrarna 15–21 år. Anställda hos Rädda Barnen pekar på att många av de barn och unga som söker jobb, och får stöd genom Min Framtid, känner sig diskriminerade och bortprioriterade när de söker arbete. Även barn vi möter i På Lika Villkors forumverksamheter nämner upplevelsen av att bli bortvald på arbetsmarknaden, på grund av sitt namn och/eller utseende. Rädda Barnen ser ett behov av åtgärder kring strukturell rasism och diskriminering på arbetsmarknaden.

Kommentar till: Utvecklingsområde - Stärka samverkan med civilsamhället i arbetet mot rasism

Rädda Barnen ser mycket positivt på satsningen att stärka arbetet mot rasism genom stärkt samverkan med civilsamhället och uppmuntrar Stockholms stad att samverka med civilsamhällesorganisationer som leds av barn själva. Det är viktigt att barn även tillfrågas i de tilltänkta referensgrupper eller samverkansråd som stadens nämnder och bolagsstyrelser ska bilda i arbetet mot rasism och att barns medverkan sker på ett meningsfullt sätt.

Reservationer m.m.

Exploateringsnämnden

Reservation av Gabriel Kroon (SD)

Att nämnden beslutar att avslå kontorets förslag, samt att därutöver anför följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av André Nilsson (L)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta

innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att i ett tjänsteutlåtande från socialnämnden innehåller kritik mot den enligt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Liberalerna anser att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Liberalerna vill även lyfta behovet av att staden verkar aktivt mot rasism i den fysiska miljön. Det är avgörande att staden inte lägger försvårande omständigheter eller onödiga hinder för etniska, religiösa och nationella minoriteter att vilja verka i enlighet med demokratiska principer. I tider, där utsatta minoriteter upplever ett allt hårdare klimat, blir detta arbete ännu viktigare. Politisk retorik och initiativ från vissa krafter, som vill begränsa minoriteters möjlighet att verka och utvecklas i det svenska samhället, riskerar att skapa en miljö där människor med olika bakgrunder stängs ute från möjligheten till självförverkligande och delaktighet.

Att säkerställa rättvisa och inkluderande förutsättningar är ett konkret steg för att motverka den systematiska exkluderingen av utsatta grupper. Det visar att Stockholm inte bara talar om värden som jämlikhet och mångfald, utan också aktivt agerar för att skydda och stärka dessa värden i praktiken. Om staden istället tillåter att hinder och diskriminerande praxis kvarstår riskerar vi att permanenta ojämlikheter och förstärka känslan av utanförskap hos de grupper som redan är särskilt utsatta. Stockholm har ett ansvar att stå upp för alla sina invånare, och stadens förvaltningar måste vara en del av detta arbete.

Särskilt uttalande av Linn Bessner (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. När olika styrande dokument blir för många, riskerar det att försvåra arbetet för verksamheterna – med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definitioner som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Fastighetsnämnden

Reservation av Sergej Salnikov (SD)

Att nämnden beslutar att avslå kontorets förslag, samt att därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även

inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat ISkrigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism

Särskilt uttalande av Hanni Karppinen (L)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att i ett tjänsteutlåtandet från socialnämnden innehåller kritik mot den enligt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Liberalerna anser att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Liberalerna vill även lyfta behovet av att staden verkar aktivt mot rasism i den fysiska miljön. Det är avgörande att staden inte lägger försvårande omständigheter eller onödiga hinder för etniska, religiösa och nationella minoriteter att vilja verka i enlighet med demokratiska principer. I tider, där utsatta minoriteter upplever ett allt hårdare klimat, blir detta arbete ännu viktigare. Politisk retorik och initiativ från vissa krafter, som vill begränsa minoriteters möjlighet att verka och utvecklas i det svenska samhället, riskerar att skapa en miljö där människor med olika bakgrunder stängs ute från möjligheter till självförverkligande och delaktighet.

Att säkerställa rättvisa och inkluderande förutsättningar är ett konkret steg för att motverka den systematiska exkluderingen av utsatta grupper. Det visar att Stockholm inte bara talar om värden som jämlikhet och mångfald, utan också aktivt agerar för att skydda och stärka dessa värden i praktiken. Om staden istället tillåter att hinder och diskriminerande praxis kvarstår riskerar vi att permanenta ojämlikheter och förstärka känslan av utanförskap hos de grupper som redan är särskilt utsatta. Stockholm har ett ansvar att stå upp för alla sina invånare, och stadens förvaltningar måste vara en del av detta arbete.

Särskilt uttalande av Frank Hojem (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller

inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Ersättaryttrande av Lovisa Hedin (KD)

En av den kristdemokratiska ideologins kärnpunkter är det unika, okränkbara och universella människovärdet. Rätten till sitt liv, sin frihet, ägande, religions- och yttrandefrihet är grundläggande exempel på rättigheter som vi menar knyter an till människovärdet. Vår uppgift som politiker är att respektera och främja dessa rättigheter i vårt arbete. Ur ett lokalt perspektiv handlar det framförallt om att säkerställa våra medborgares rätt att vara sig själva, delta i samhället och demokratin, samt förverkliga sina drömmar fritt från våld, hot och hat.

Vi välkomnar därför ambitionen att öka arbetet för att säkerställa att dessa rättigheter respekteras inom stadens och att brister i dessa, oaktat grupp, identifieras och motverkas. Vi noterar dock att vänsterstyret fortsatt väljer att lägga vikt vid normkritik i en tid där nationella minoriteter undviker att röra sig utomhus under politiska demonstrationer, HBTQ-individer möter hot och hat i vissa stadsdelar och kvinnors frihet begränsas av otrygghet. I ett sådant läge får inte fokus på de mest grundläggande rättigheterna stryka på foten till förmån för intersektionella maktteorier som tar sin utgångspunkt i normfientlighet.

Förskolenämnden

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L)

1. Att återremittera förvaltningens förslag till remissvar
2. Att delvis avslå förvaltningens förslag till remissvar
3. Att därutöver anföra följande

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att i sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Reservation av Anders Lindman (SD)

1. Nämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och

värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politiskideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Ismail Ali (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofofi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Idrottsnämnden

Reservation av Leif Söderström (SD)

1. Avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en konstruktiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Mikael Peterson (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste

vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Särskilt uttalande av Hanna Wistrand (L)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att i ett tjänsteutlåtande från socialnämnden innehåller kritik mot den enigt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Liberalerna anser att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Liberalerna vill även lyfta behovet av att staden verkar aktivt mot rasism i den fysiska miljön. Det är avgörande att staden inte lägger försvårande omständigheter eller onödiga hinder för etniska, religiösa och nationella minoriteter som vilja verka i enlighet med demokratiska principer. I tider, där utsatta minoriteter upplever ett allt hårdare klimat, blir detta arbete ännu viktigare. Politisk retorik och initiativ från vissa krafter, som vill begränsa minoriteters möjlighet att verka och utvecklas i det svenska samhället, riskerar att skapa en miljö där människor med olika bakgrunder stängs ute från möjligheter till självförverkligande och delaktighet.

Att säkerställa rättvisa och inkluderande förutsättningar är ett konkret steg för att motverka den systematiska exkluderingen av utsatta grupper. Det visar att Stockholm inte bara talar om värden som jämlikhet och mångfald, utan också aktivt agerar för att skydda och stärka dessa värden i praktiken. Om staden istället tillåter att hinder och diskriminerande praxis kvarstår riskerar vi att permanenta ojämlikheter och förstärka känslan av utanförskap hos de grupper som redan är särskilt utsatta. Stockholm har ett ansvar att stå upp för alla sina invånare, och stadens förvaltningar måste vara en del av detta arbete.

Kulturnämnden

Reservation av Kristina Lutz m.fl. (M) och Niclas Peyron (L)

1. Att återremittera förvaltningens förslag till remissvar
2. Att delvis avslå förvaltningens förslag till remissvar
3. Att därutöver anföra följande

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli

mer än bara en pappersprodukt behövs det konkretion och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Reservation av Emelie Wassermann (SD)

Att kulturnämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande, och anför därutöver följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS- krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som själva anser sig beröras av ”islamofobi”.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Centerpartiet delar kulturförvaltningens synpunkter om att kulturen, och platser som bibliotek och museum, spelar en viktig del i att värna demokratiska värden och att motverka rasism och diskriminering.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation av Anders Edin (SD)

Att nämnden beslutar att avslå förvaltningens förslag, samt därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat ISkrigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av ”islamofobi”.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Elin Hjelmestam (L) och Torbjörn Erbe m.fl. (M)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att i ett tjänsteutlåtande från socialnämnden innehåller kritik mot den enligt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Liberalerna anser

att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmaktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Liberalerna vill även lyfta behovet av att staden verkar aktivt mot rasism i den fysiska miljön. Det är avgörande att staden inte lägger försvårande omständigheter eller onödiga hinder för etniska, religiösa och nationella minoriteter som vilja verka i enlighet med demokratiska principer. I tider, där utsatta minoriteter upplever ett allt hårdare klimat, blir detta arbete ännu viktigare. Politisk retorik och initiativ från vissa krafter, som vill begränsa minoriteters möjlighet att verka och utvecklas i det svenska samhället, riskerar att skapa en miljö där människor med olika bakgrunder stängs ute från möjligheter till självförverkligande och delaktighet.

Att säkerställa rättvisa och inkluderande förutsättningar är ett konkret steg för att motverka den systematiska exkluderingen av utsatta grupper. Det visar att Stockholm inte bara talar om värden som jämlikhet och mångfald, utan också aktivt agerar för att skydda och stärka dessa värden i praktiken. Om staden istället tillåter att hinder och diskriminerande praxis kvarstår riskerar vi att permanenta ojämlikheter och förstärka känslan av utanförskap hos de grupper som redan är särskilt utsatta. Stockholm har ett ansvar att stå upp för alla sina invånare, och stadens förvaltningar måste vara en del av detta arbete.

Särskilt uttalande av Maja Boström (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka,

familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Slutligen vill vi lyfta att antisemitismen tyvärr har ökat både i Sverige och internationellt under senaste åren, vilket kräver ett tydligt och kraftfullt motstånd. Hat och hot mot judar, vare sig det sker genom fysiska attacker, vandalism av judiska institutioner eller konspirationsteorier som sprids på nätet, får aldrig normaliseras eller ignoreras. Vi vill därför betona vikten av att arbetet mot antisemitism prioriteras och att tydliga åtgärder inkluderas i handlingsplanen mot rasism. Det handlar om allt från utbildningsinsatser i skolorna till att säkerställa att stadens trygghetsarbete omfattar skydd mot antisemitiska hot och trakasserier. Bara genom att erkänna problemet och agera resolut kan vi skapa ett samhälle där antisemitism inte har någon plats.

Socialnämnden

Reservation av Jan Jönsson (L) och Annika Elmlund (M)

1. att återremittera förvaltningens förslag till remissvar,
2. att delvis avslå förvaltningens förslag till remissvar, samt
3. att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att tjänsteutlåtandet innehåller kritik mot den enligt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Vi anser att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Reservation av Kristina Jacobsson (C)

1. att återremittera förvaltningens förslag till remissvar,
2. att delvis avslå förvaltningens förslag till remissvar, samt
3. att därutöver anföra följande:

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet,

oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden. Mål och uppdrag för 2025 är redan fastställda i nämnders och bolags verksamhetsplaner. Det innebär att även om handlingsplanen för arbete mot rasism beslutas tidigt 2025 så kommer ingen verksamhet kunna genomföras förrän tidigast 2026. Majoriteten bör därför ta ett omtag med handlingsplanen, för att se om den ytterligare behöver synkas med kommande handlingsplaner och befintliga mål, i syfte att undvika dubbelstyrning och ökad byråkratisering.

Vi instämmer med förvaltningen att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används.

För att medvetandegöra arbetet mot rasism och för att göra det till en viktig del av förvaltningar och bolag är det troligtvis bättre att ha korta digitala utbildningar som de flesta medarbetare har möjlighet att genomföra. Stora, tunga certifierings- och diplomeringsprocesser som tar mycket tid och kraft riskerar att endast nå ut till ett fåtal medarbetare. Det är dock av stor vikt att de digitala utbildningarna håller hög kvalitet och skapar engagemang hos medarbetarna, så att det inte blir något man snabbt klickar sig igenom för att bli klar.

Centerpartiet kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar. Därför är det viktigt för oss att arbetet med handlingsplanen inte blir ett hafsverk och ett ok för den som ska implementera det genom ökad byråkratisering och överlappande eller motstridiga målsättningar. Ingenting blir bättre med en handlingsplan som inte är genomarbetad och funktionell.

Reservation av Tapani Juntunen (SD)

1. att socialnämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande,
2. samt att därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Ersättaryttrande av Maurice Forslund (KD)

Kristdemokraterna tycker att det är uppseendeväckande och högst anmärkningsvärt att Socialförvaltningen tycker att det kan vara "tveksamt" att hänvisa till International Holocaust Remembrance Alliance:s (IHRA) definition av antisemitism. En definition som inte bara formellt antog 2021 som stadens gällande definition av antisemitism, utan som också svenska regeringen ställde sig bakom 2020.

Socialförvaltningen specificerar inte heller vad som är tveksamt med rådande definition, mer än att den "har fått kritik i Sverige och internationellt, inte minst från forskarhåll". Samma stycke fortsätter med: "I förslag till handlingsplan exemplifieras antisemitism; IHRA ger även exempel på antisemitism. Här ingår bland annat att förneka Förintelsen och att anse att judar är kollektivt ansvariga för staten Israels agerande". Det lämnas inte någon förklaring till varför förvaltningen brutit ut just

dess två exempel från IHRA:s definition av antisemitism eller låter dem avsluta stycket utan vidare resonemang.

Utlåtandet från Socialförvaltningen riskerar att förvirra läsaren av handlingsplanen om vad antisemitism faktiskt är. Något som är allvarligt i ljuset av den kraftigt ökade antisemitismen som vi kan se i samhället efter Hamas terrorattack mot Israel.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation av Mats Johnsson (SD)

Att stadsbyggnadsnämnden beslutar att avslå kontorets tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om just fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Jan Valeskog m.fl. (S), Maria Mustonen m.fl. (V) och Cecilia Obermüller (MP)

Det är viktigt att alla Stockholm stads verksamheter är fria från alla former av rasism. För stadsbyggnadsnämnden är det utöver hur staden planeras även viktigt att fokusera

på en likabehandling av alla invånare i myndighetsutövningen. Det sker idag och bör självklart vara en prioriterad fråga i alla stadens förvaltningar.

Särskilt uttalande av Mikael Blomstrand (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. När olika styrande dokument blir för många, riskerar det att försvåra arbetet för verksamheterna – med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definitioner som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Särskilt uttalande av Björn Ljung (L)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkretion och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att i ett tjänsteutlåtandet från socialnämnden innehåller kritik mot den enligt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Liberalerna anser att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Liberalerna vill även lyfta behovet av att staden verkar aktivt mot rasism i stadsbyggnadsprocessen. Det är avgörande att staden inte lägger försvårande omständigheter eller onödiga hinder för etniska, religiösa och nationella minoriteter som vill uppföra fastigheter i enlighet med demokratiska principer. I tider, där utsatta minoriteter upplever ett allt hårdare klimat, blir detta arbete ännu viktigare. Politisk retorik och initiativ från vissa krafter, som vill begränsa minoriteters möjlighet att verka och utvecklas i det svenska samhället, riskerar att skapa en miljö där människor med olika bakgrunder stängs ute från möjligheter till självförverkligande och delaktighet.

Att säkerställa rättvisa och inkluderande förutsättningar i stadsbyggnadsprocessen är ett konkret steg för att motverka den systematiska exkluderingen av utsatta grupper. Det visar att Stockholm inte bara talar om värden som jämlikhet och mångfald, utan också aktivt agerar för att skydda och stärka dessa värden i praktiken. Om staden

istället tillåter att hinder och diskriminerande praxis kvarstår riskerar vi att permanenta ojämlikheter och förstärka känslan av utanförskap hos de grupper som redan är särskilt utsatta. Stockholm har ett ansvar att stå upp för alla sina invånare, och stadsbyggnadsprocessen måste vara en del av detta arbete.

Trafiknämnden

Reservation av Anders Lindman (SD Nämnden beslutar att avslå kontorets tjänsteutlåtande, samt att därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av ”islamofobi”.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Dennis Wedin m.fl. (M) och Sara Svanström (L)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta

innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att i ett tjänsteutlåtande från socialnämnden innehåller kritik mot den enligt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Liberalerna anser att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Liberalerna vill även lyfta behovet av att staden verkar aktivt mot rasism i den fysiska miljön. Det är avgörande att staden inte lägger försvårande omständigheter eller onödiga hinder för etniska, religiösa och nationella minoriteter att vilja verka i enlighet med demokratiska principer. I tider, där utsatta minoriteter upplever ett allt hårdare klimat, blir detta arbete ännu viktigare. Politisk retorik och initiativ från vissa krafter, som vill begränsa minoriteters möjlighet att verka och utvecklas i det svenska samhället, riskerar att skapa en miljö där människor med olika bakgrunder stängs ute från möjligheter till självförverkligande och delaktighet.

Att säkerställa rättvisa och inkluderande förutsättningar är ett konkret steg för att motverka den systematiska exkluderingen av utsatta grupper. Det visar att Stockholm inte bara talar om värden som jämlikhet och mångfald, utan också aktivt agerar för att skydda och stärka dessa värden i praktiken. Om staden istället tillåter att hinder och diskriminerande praxis kvarstår riskerar vi att permanenta ojämlikheter och förstärka känslan av utanförskap hos de grupper som redan är särskilt utsatta. Stockholm har ett ansvar att stå upp för alla sina invånare, och stadens förvaltningar måste vara en del av detta arbete.

Särskilt uttalande av Svante Linusson m.fl. (C).

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Utbildningsnämnden

Reservation av Hanna Werner m.fl. (M) och Jan Jönsson (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till remissvar.
2. Att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Avslutningsvis delar vi förvaltningens påpekanden om att mobbing borde klassificeras som kränkande behandling samt vikten av att handlingsplanen verkligen blir ett stöd i arbetet, och inte enbart administration.

Reservation av Linnéa Vinge (SD)

1. Nämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anför följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat ISkrigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Claes Nyberg (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare från olika delar av världen, fria från alla former av rasism och diskriminering. Att de ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara dem de är, älska vem de vill och välja hur de vill leva sina liv. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra fördomar som minskar människors frihet.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som blir gemensam för alla stadens delar. Samtidigt ser Centerpartiet vikten av minskat regelkrångel, inte minst för kommunens interna arbetssätt, där byråkratin ska vara effektiv. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att arbetsbördan för förvaltningar och verksamheter ständigt ökar.

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, och borde för effektiv hantering i stället ha implementerats direkt i programmet. Dels för konsekvens i innehåll och för effektivare hantering, men även för att tidplanen till handling nu fördröjs ytterligare ett år. För många styrande dokument riskerar att öka arbetsbördan till men för resursmängd till effektivt genomförande av konkreta åtgärder, samtidigt som de riskerar att i delar stå mot varandra när de antas i olika faser.

Stockholms stad behöver i grunden inte fler riktlinjer och program, snarare tydliga prioriteringar i färre och konkreta mål som på ett strukturerat sätt kan följas upp utifrån faktisk effekt. Här skiljer sig denna handlingsplan märkbart från andra av staden antagna styrdokument med insatser som nu ser ut att bli svåra att utvärdera.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definitioner som kan uppfattas ge dem olika dignitet. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, medan islamofobi endast benämns som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Att utifrån formuleringen inrätta en sådan värdeskala är olyckligt och Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används.

Ersättaryttrande av Frida Bondesson (KD)

En av den kristdemokratiska ideologins kärnpunkter är det unika, okränkbara och universella människovärdet. Rätten till sitt liv, sin frihet, ägande, religions- och yttrandefrihet är grundläggande exempel på rättigheter som vi menar knyter an till människovärdet. Vår uppgift som politiker är att respektera och främja dessa rättigheter i vårt arbete. Ur ett lokalt perspektiv handlar det framförallt om att säkerställa våra medborgares rätt att vara sig själva, delta i samhället och demokratin, samt förverkliga sina drömmar fritt från våld, hot och hat.

Vi välkomnar därför ambitionen att öka arbetet för att säkerställa att dessa rättigheter respekteras inom stadens och att brister i dessa, oaktat grupp, identifieras och motverkas. Vi noterar dock att vänsterstyret fortsatt väljer att lägga vikt vid normkritik i en tid där nationella minoriteter undviker att röra sig utomhus under politiska demonstrationer, HBTQindivider möter hot och hat i vissa stadsdelar och kvinnors frihet begränsas av otrygghet. I ett sådant läge får inte fokus på de mest grundläggande rättigheterna stryka på foten till förmån för intersektionella maktteorier som tar sin utgångspunkt i normfientlighet.

Äldrenämnden

Reservation av Liliane Åkerlund (SD)

1. Nämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anför följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom

terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av ”islamofobi”.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Nike Örbrink (KD)

En av den kristdemokratiska ideologins kärnpunkter är det unika, okränkbara och universella människovärdet. Rätten till sitt liv, sin frihet, ägande, religions- och yttrandefrihet är grundläggande exempel på rättigheter som vi menar knyter an till människovärdet. Vår uppgift som politiker är att respektera och främja dessa rättigheter i vårt arbete. Ur ett lokalt perspektiv handlar det framförallt om att säkerställa våra medborgares rätt att vara sig själva, delta i samhället och demokratin, samt förverkliga sina drömmar fritt från våld, hot och hat.

Vi välkomnar därför ambitionen att öka arbetet för att säkerställa att dessa rättigheter respekteras inom stadens och att brister i dessa, oaktat grupp, identifieras och motverkas. Vi noterar dock att vänsterstyret fortsatt väljer att lägga vikt vid normkritik i en tid där nationella minoriteter undviker att röra sig utomhus under politiska demonstrationer, HBTQ-personer möter hot och hat i vissa stadsdelar och kvinnors frihet begränsas av otrygghet. I ett sådant läge får inte fokus på de mest grundläggande rättigheterna stryka på foten till förmån för intersektionella maktteorier som tar sin utgångspunkt i normfientlighet.

Särskilt uttalande av Malin Frick (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och

program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation av Mattias Keresztesi m.fl. (M) och Johan Duvdahl (C)

1. Att återremittera förvaltningens förslag till remissvar
2. Att delvis avslå förvaltningens förslag till remissvar
3. Att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering.

Under 2025 ska 250 år av judiskt liv firas i Sverige. Dessvärre sker detta i en tid då antisemitismen växer i både Sverige och världen. Judiska föräldrar vittnar om rädsla för att deras barn ska bli måltavlor för hot och våld. Rädslan har lett fram till att få unga judar i dag vågar bära judiska symboler. Det är en utveckling som hela samhället behöver vara med och motverka – inte minst Stockholms stad. Stockholm ska vara en öppen, tolerant och medmänsklig stad där judiskt liv ska kunna utvecklas i minst 250 år till. Öppenheten i samhället får aldrig tas för givet vilket är tydligt när anmälningarna om händelser med antisemitistiska motiv ökar.

Det tidigare förslaget till en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige konstaterar att kommunerna har en central roll i arbetet med den judiska minoriteten eftersom de ansvarar för verksamheter som är avgörande för ett stärkt judiskt liv, till exempel kultur, skola, modersmålsundervisning, äldreomsorg och trygghet. Det gäller givetvis i Stockholms stad och i Bromma. I dag arbetar kommunerna i lägre utsträckning med minoritetspolitik riktad mot den nationella minoriteten judar jämfört med de andra minoriteterna. Uppföljnings-myndigheterna har påtalat att judar får minst tillgång till sina minoritetsrättigheter på kommunal och regional nivå jämfört med andra nationella minoriteter och att den judiska minoriteten har sämre möjligheter till inflytande i frågor som är av betydelse i kommuner och regioner.

Våra partier konstaterar att bedömningen att staden behöver göra mer för att garantera den fysiska säkerheten för judiska institutioner och människor i samband med 250 års-firandet också tidigare delats av flertalet remissinstanser.

Vi vill därför inte heller stänga dörren för att flera av de samarbeten och samtal som nu inleds med Stockholms flera judiska institutioner kan fortsätta även efter 250-års firandet. Mer behöver göras för att uppmärksamma judiskt liv även framöver, något som Stockholms stad har en viktig roll i.

Det försämrade omvärldsläget och den växande antisemitismen i samhället kräver att Stockholms stad höjer sina ambitioner kring uppmärksammandet av judiskt liv och i detta arbete behövs även en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas tyvärr i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten. Stockholms stad måste därtill stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

Verkningsfulla handlingsplaner som kan göra skillnad i verkligheten behöver innehålla konkreta och uppföljningsbara målsättningar, indikatorer som går att följa och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen skulle behöva revideras och utvecklas i enlighet med dessa punkter.

Reservation av Hanna Wistrand (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till remissvar
2. Att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Reservation av Findel Madison (SD)

1. Att avslå förvaltningens svar på remiss
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrabakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av ”islamofobi”.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Ersättaryttrande av Christopher Oscarsson (KD)

Under föregående år tog Stockholms stad fram en stadsövergripande handlingsplan för arbetet med mänskliga rättigheter där arbetet mot rasism var en viktig aspekt. Dessvärre menade styret i sitt ursprungliga förslag till beslut att arbetet mot antisemitism inte var viktigt nog för att brytas ut till en egen del. Efter vår kritik hörsammades problematiken med antisemitism som finns i Stockholm och i Sverige så att det nu är en utpekad del av stadens arbete för mänskliga rättigheter. Därför gläder det oss kristdemokrater att se att antisemitism lyfts som en särskild del i handlingsplanen mot rasism, då det i allra högsta grad är en av de värsta formerna av rasism genom historien och tyvärr än idag. Dagens judiska minoritet har under senaste åren utstått fruktansvärt bemötande och det är oacceptabelt. Som politiska partier har vi ett ansvar att synliggöra detta och adressera problemet innan det eskalerar.

Stadsdelens olika verksamheter har ett viktigt kunskapsfrämjande uppdrag för att synliggöra rasism i dess olika former men också i att motverka rasism. I tillämpandet av den handlingsplan som nu läggs fram ser vi kristdemokrater vikten av att göra ord till handling. Ingen grupp uppleva känna utsatthet eller diskriminering i Stockholm. Från förskolan till, skolan, till fritidsaktiviteter eller inom äldreomsorgen behöver förvaltningen säkerställa att våra verksamheter är trygga och välkomnande miljöer.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation av Peter Backlund (L)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till remissvar
2. Att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkretion och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Det är också anmärkningsvärt att tjänsteutlåtandet innehåller kritik mot den enligt antagna The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) definition av antisemitism. IHRA-definitionen är brett accepterad och antagen av regeringen under Socialdemokraternas ledning under föregående mandatperiod och gick i stadens nämnder utan en enda reservation. Liberalerna anser att denna hållning från den rödgröna majoriteten väcker frågor om deras syn på antisemitism och deras vilja att tillämpa en internationellt vedertagen definition som inkluderar exempel som att förneka förintelsen och att kollektivt hålla judar ansvariga för staten Israels agerande.

Att i kritik mot IHRA-definitionen lyfta fram just dessa exempel kan tolkas som ett ifrågasättande av att förintelseförnekelse eller kollektivt ansvarsutkrävande av judar per automatik skulle vara antisemitiskt. Detta är både problematiskt och helt oacceptabelt. En sådan positionsförändring av staden kan öppna upp för att minska allvaret i vad antisemitism innebär och skapar därmed utrymme för att tolerera intolerans. Det skickar också en signal om att vissa former av antisemitism kanske inte tas på lika stort allvar, beroende på hur dessa maskeras. Staden måste stå fast vid en tydlig definition av antisemitism för att trovärdigt kunna bekämpa den i alla dess former.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmägtige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Reservation av Emelie Wassermann (SD)

1. Att stadsdelsnämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som själva anser sig beröras av ”islamofobi”.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Christina Peterson (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation av Leif Söderström (SD)

1. Avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrabakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan

samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en konstruktiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation av Henrik Åkerlund (SD)

1. Sverigedemokraterna yrkar på att avslå förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av 'islamofobi'.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan dels en positiv sida av islam som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige och andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism."

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation av Jenny Holking (SD)

1. Att Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism skall bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Michaela Hollis (KD), Aras Amin m.fl. (M), Fatima Nur (L) och Saad Gourrada (C)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism

ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

Olika händelser globalt kan göra att rasism mot specifika grupper blossar upp och blir särskilt påtaglig. Så som det exempelvis har blivit vad gäller rasism mot judar, det vill säga antisemitism, sedan den 7 oktober 2023. Därför måste arbetet mot rasism alltid vara aktivt och strukturerat.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Det finns en risk med att nämna vissa former av rasism och utesluta andra. All form av rasism är vedervärdig. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt.

Stadsdelens olika verksamheter har ett viktigt kunskapsfrämjande uppdrag för att synliggöra rasism i dess olika former men också i att motverka rasism. I tillämpandet av den handlingsplan som nu läggs fram ser vi vikten av att gå från ord till handling. Ingen ska utsättas för rasism i Stockholm. Vi har alla ett ansvar att säkerställa att våra verksamheter är trygga och välkomnande miljöer.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter.

Järva stadsdelsnämnd

Reservation av Ghazal Saberian (SD)

1. Att återremittera förvaltningens förslag till remissvar.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av ”islamofobi”.

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L)

1. Att återremittera förvaltningens förslag till remissvar
2. Att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål.

Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Särskilt uttalande av Patrick Amofah (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Centerpartiet, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Centerpartiet på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Centerpartiet håller med Järva stadsdelsförvaltningens förslag om att ”förtydliga vad normkritik och ett intersektionellt perspektiv kan innebära i arbetet mot rasism. Det här skulle också gå i linje med stadens MR-program som anger att stadens MR-arbete ska vara inkluderande, normkritiskt och ha ett intersektionellt perspektiv. Normkritik innebär bland annat att rikta fokus mot normen/normer i samhället eller i ett visst sammanhang/verksamhet och hur dessa normer gör att vissa identiteter, erfarenheter och/eller behov exkluderas och marginaliseras. Något som i sin tur leda till diskriminering och ojämlikhet. Stadens arbete mot rasism bör enligt förvaltningen till exempel även omfatta att synliggöra och utmana vithetsnormer och sekularitetsnormer som kan leda till diskriminering och ojämlikhet”

Kunskap är viktig för att bekämpa rasism i samhället, vi ser därför positivt på Järva stadsdelsförvaltningens förslag om att staden centralt ta fram en utbildning om alla former av rasism och dess konsekvenser. Det här bidrar enligt förvaltningen till effektivitet, kvalitet och ökad likvärdighet avseende stadens arbete med utbildningsinsatser för att öka den interna kunskapen om rasism.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Centerpartiet ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation av Charlotta Schenholm (L)

1. Att återremittera förvaltningens förslag till remissvar
2. Att delvis avslå förvaltningens förslag till remissvar
3. Att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkretion och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras samt att en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Ersättaryttrande av Benjamin Jiang (KD)

Under föregående år tog Stockholms stad fram en stadsövergripande handlingsplan för arbetet med mänskliga rättigheter där arbetet mot rasism var en viktig aspekt. Dessvärre menade styret i sitt ursprungliga förslag till beslut att arbetet mot antisemitism inte var viktigt nog för att brytas ut till en egen del. Efter vår kritik hörsammades problematiken med antisemitism som finns i Stockholm och i Sverige så att det nu är en utpekad del av stadens arbete för mänskliga rättigheter. Därför gläder det oss kristdemokrater att se att antisemitism lyfts som en särskild del i handlingsplanen mot rasism, då det i allra högsta grad är en av de värsta formerna av rasism genom historien och tyvärr än idag. Dagens judiska minoritet har under senaste åren utstått fruktansvärt bemötande och det är oacceptabelt. Som politiska partier har vi ett ansvar att synliggöra detta och adressera problemet innan det eskalerar.

Stadsdelens olika verksamheter har ett viktigt kunskapsfrämjande uppdrag för att synliggöra rasism i dess olika former men också i att motverka rasism. I tillämpandet av den handlingsplan som nu läggs fram ser vi kristdemokrater vikten av att göra ord till handling. Ingen grupp uppleva känna utsatthet eller diskriminering i Stockholm.

Från förskolan till, skolan, till fritidsaktiviteter eller inom äldreomsorgen behöver förvaltningen säkerställa att våra verksamheter är trygga och välkomnande miljöer.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Reservation av Anders Lindman (SD)

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anföra följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat ISkrigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Petra Gardos Ek m.fl. (M), Christina Messick (L) och Daniel Fava (C)

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Moderaternas, Liberalernas, Centerpartiets och Kristdemokraternas politik. Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya Stockholmare. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är en självklarhet för Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck

eller att söka lycka, familj och arbete. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stas behöver inte fler riktlinjer och program, snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definieringar som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns endast som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av diskriminering, rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi eller andra skadliga fördomar.

Ersätтарыttrande av Carl Häggkvist (KD)

Instämmer i särskilt uttalande från Petra Gardos Ek m.fl. (M), Christina Messick (L) och Daniel Fava (C).

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation av Gunnar Caperius (C), Johan Brege m.fl. (M) och Lena Kling (L)

1. Att återremittera förvaltningens förslag till remissvar
2. Att delvis avslå förvaltningens förslag till remissvar
3. Att därutöver anföra följande:

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli

mer än bara en pappersprodukt behövs det konkretion och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten.

Att nu överlåta till nämnderna och bolagen att i sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på samtliga dessa punkter. Därför kräver vi att denna revideras.

Reservation av Sergej Salnikov (SD)

1. Skarpnäcks stadsdelsnämnd avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anför följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper. Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat ISkrigare, internationellt efterlysta och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation av Tapani Juntunen (SD)

1. Att nämnden tillstyrker motionen.
2. Därutöver anför följande:

Det är av största vikt att Stockholm stad tar steg framåt och tänker nytt kring hur tillgänglighet och delaktighet kan öka. Vi har fått tydliga indikationer från stadens olika funktionshindersråd att det skiljer sig mycket i hur stadens olika stadsdelar handlägger och bedömer kring ledsagning. Vi tror att förslaget om fri ledsagning skulle dels öka tillgängligheten för den utpekade målgruppen i motionen, men att motionen också kan råda bot på variationen gällande bedömning och beviljandet av ledsagning inom staden.

Särskilt uttalande av Sophia Granswed Baat (M)

Stockholm ska vara en stad fri från alla former av rasism, antisemitism och diskriminering. I arbetet för att uppnå det behövs en styrande handlingsplan med tydliga mål, i likhet med andra centrala styrdokument i staden. Men för att det ska bli mer än bara en pappersprodukt behövs det konkreta och uppföljningsbara mål. Det saknas i den handlingsplan som nu läggs fram av den rödgröna majoriteten. Att överlåta till nämnderna och bolagen att i sina verksamhetsplaner själva sätta upp mål och aktiviteter innebär att inget händer förrän tidigast 2026. Samtliga nämnder och bolag i staden har redan färdigställt sina verksamhetsplaner för året. Detta innebär att hela mandatperioden kommer att ha gått innan programmet mot rasism ens börjat omsättas i praktisk handling. Det är i nuläget även oklart vad som ska rapporteras till fullmäktige gällande handlingsplanens implementering.

En handlingsplan som ska göra skillnad behöver vara konkret och ha tydliga målsättningar, uppföljningsbara indikatorer och en tydlig redovisning av implementeringen till fullmäktige. Den föreslagna planen i dess nuvarande form brister på dessa punkter, därför bör den kompletteras. Utöver detta bör en särskild strategi mot antisemitism tas fram av staden.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation av Martin Westmont (SD)

1. Södermalms stadsdelsnämnd avslår förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Därutöver anför följande:

Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna. I handlingsplanen lyfts särskilt fem former av rasism: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Sverigedemokraterna delar inställningen att alla former av rasism bör bekämpas. Ett antal prioriterade grupper pekas ut, och vi ställer oss bakom urvalet men vill även inkludera gruppen som berörs av svenskfientlighet. Det vill säga svenska medborgare utan invandrarbakgrund som utsätts för glåpord och nedsättande uttryck. Dessa problem är som mest påtagliga i grundskolor i invandrartäta områden.

Därutöver noterar vi att islamofobi beskrivs som en form av rasism. Vi instämmer inte i kategoriseringen att fördomar mot en religion kan betraktas som rasism, utan menar snarare att det rör sig om fördomar eller felaktiga stereotyper.

Sverigedemokraterna anser att alla människor som följer svenska lagar, normer och värderingar ska behandlas med respekt oavsett religionstillhörighet. Samtidigt kan samhället inte blunda för den växande islamismen i Sverige. Exempelvis finns källarmoskéer som har radikaliserat IS-krigare och sanktionerade imamer som föreläser hos skattefinansierade islamiska föreningar samt moskéer med kopplingar till organisationer med oklar finansiering. Vidare finns kopplingar mellan Iran, Muslimska brödrskapet och gängkriminalitet, liksom terrordåd riktade mot synagogor. Dessa är exempel på rörelser som anser sig själva beröras av "islamofobi".

Vi hade önskat att strategin på ett tydligare sätt skulle skilja mellan å ena sidan en positiv islam, som strävar efter kulturell och språklig integration i Sverige, och å andra sidan en separatistisk och politisk-ideologisk islamism.

Särskilt uttalande av Lars Rottem Krangnes (C), Jonas Nilsson m.fl. (M), Anne-Lie Elfven (L)

Stockholm ska vara en öppen stad med plats för nya stockholmare. Vi kommer aldrig att acceptera att människor får sin frihet begränsad på grund av fördomar. Stockholm ska vara en tolerant stad där alla får vara vem de vill, älska vem de vill och välja fritt hur de vill leva sina liv. Vår stad är lika mycket huvudstad för våra nationella minoriteter som för majoritetsbefolkningen. Att människor från olika delar av världen ska få bosätta sig i Stockholm är också en självklarhet för oss, oavsett om det handlar om att fly undan konflikter och förtryck eller att söka lycka, familj och arbete.

Vi välkomnar en handlingsplan mot rasism som syftar till att stärka och utveckla stadens arbete mot rasism och som riktar sig mot samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Däremot tror vi på ett minskat regelkrångel och det gäller inte minst för kommunens interna arbetssätt, där pappersarbetet och byråkratin måste vara smal men samtidigt vass. När nya metoder och styrdokument ska implementeras finns en risk att byråkratilasset för våra verksamheter sväller till orimliga proportioner. Handlingsplanen mot rasism är kopplad till Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, men vi kan inte riktigt förstå varför handlingsplanen inte implementerades direkt i programmet. För många olika styrande dokument riskerar att göra det svårt för verksamheterna med den potentiella konsekvensen att viktiga reformer förblir ogjorda. Stockholms stad behöver inte fler riktlinjer och program,

snarare färre. Med en tydlig prioritering av mål som är samordnade och lätta att följa upp skapar vi ett strukturerat och målmedvetet arbete över hela staden.

Vi vill också uppmärksamma att listan med vilka former av rasism som handlingsplanen särskilt ska uppmärksamma innehåller definitioner som kan uppfattas ha olika tyngd. Ordet hat används till exempel kopplat till afrofobi, antisemitism och rasism mot samer, men islamofobi benämns som fördomar och fientlighet mot islam och muslimer. Det kan tolkas som att olika typer av rasism väger olika tungt. Vi ser ett behov av detta förtydligas och att konsekventa begrepp används.